

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre . . . 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6 sz. a.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Az ótestamentomi exegesis feladatáról. (Bukánszky Béla.) — Egyházkerületeink kikerekítése. (Pesti.) — A síóvidéki kör kérvénye. (Pólgár József.) — Belföld. — Vegyesek. — Pályázatok.

Az ótestamentomi exegesis feladatáról.

Az alábbi áttekintésben természetesen e tudomány történetének csak kimagasló pontjainál állapodhatunk meg egy-egy pillanatra; de a nevek jelentősége, a melyeket említeni fogunk, oly világos, hogy a fejlődés alábbi vázlata magában hordja meggyőző erejét, s hűségéhez kétség így is alig férhet.

A reformatió kora az ó és újtestamentomot a Szentírás két egyenlő részének tekintette, s ezért egyenlően használta a reformatió szolgálatában. Az írásmagyarázat legfőbb feladatának azt tekintette, hogy a római egyházzal szemben a szóbeli hagyományt czáfolja; s ezen gyakorlati szempont mellett a tudományos érdek egyelőre háttérbe szorult. De a teremtő elvet, mely a tudományos magyarázatnak is életet adott, hogy t. i. az eredeti szöveg az irányadó, kimondotta, s ezzel megadta az irányt körülbelül másfél évszázad tudományos exegesisének. Az ótestamentomi exegesis történetének ezen első szakát, mely a 18. század közepén Ugolinus Thesaurusának megjelenésével végződik, röviden úgy jellemezhetnők, mint a philologiai érdek uralkodásának korát. Már a 16. század végén megindul s hangya szorgalommal folyik a munka, mely az új elvnek megfelelőleg összegyűjt az ótestamentom eredeti szövegének megértését előmozdító minden nyelvészeti és archaeologiai segédeszközt, és pedig eleinte a rabbinusok által vezetettve, a héber nyelv és irodalom emlékeiből. Ennek az iránynak legnagyobb képviselője az idősebb Buxtorf János, ki ezen rabbinusi nyelvtudományt saját észleleteivel egyesítve az első módszeres és kimerítő Héber nyelvtant írta (1609). Majd midőn a zsidó traditio járszalaga nélkülözhetővé vált, a sémi dialectusok összehasonlítását véve a héber nyelvtudomány alapjául, korszakalkotólón a hollandi Schultens Albert. Ő — úgy mond héber nyelvtanának előszavában (1737) —

két, egymásnak merőben ellentmondó végletet talált maga előtt. A zsidó hagyomány hívei szerint a héber nyelv szent és isteni, tökélyben minden más nyelveket messze felül mül. A kritikusok szerint pedig — főleg Cappellusra gondol, a kiről mindjárt szólni fogunk — szegény, darabos, műveletlen, tökéletlen, tele szabálytalanságokkal; kivált a próféták irataiban homályos, határozatlan, sok jelentésű, zavart. Az előbbieket szerint nemcsak a hangzók jegyei ősrégiek és inspiráltak, hanem az accentusok is; sőt (a szövegben itt-ott előforduló) nagy és kis betűk is tele vannak szent titkokkal; a variánsok pedig hamisítatlan hagyományt képeznek, mely egyesesen Mózes korába megy vissza. Emezek az egész vocalisatiót semmire sem becsülik, a masorethák haszontalan találmányának tekintik; a variánsokat a leírók hanyagságából eredőknek, az egész szöveget megbízhatatlannak s a LXX s más fordítások után javítandónak ítélik. Mind a két véglet megegyezik abban, hogy a héber nyelv jelleme egészen kivételes; amazok isteninek, ezek barbárnak mondják. Schultens véget vetett mind a két előítéletnek, kimutatva, hogy a héber nyelv épűgy mint a vele rokon nyelvek, egyik ága a sémi nyelvtörzsnak, tehát emberi a szónak szoros értelmében; anomáliáinak látszólagos sokasága onnan van, hogy csak kevés emlékből ismerjük; ha irodalma kiterjedtebb volna, akkor a kivételek szabályként tűnnének fel. Vocalisok, sőt azok jegyei is mindig voltak, amazok a nyelv, emezek az írás lényegéhez tartoznak. A traditiot megvetni nem kell, de csak a rokon jelenségek által megvilágítva tűnik ki annak tiszteletre méltó volta, méltósága, harmoniája.

A tanulmányok ezen irányából érthető e korban a héber lexikographia felvirágzása is, a melynek terén épűgy mint a grammaticában két irány észlelhető. Az egyik, élén az idősebb Buxtorffal a hagyomány tekintélyére támaszkodik s a méh

szorgalmával és művészetével hordja össze és dolgozza fel a héber nyelvemlékek által nyújtott anyagot. A másik irányban megint Schultens a korszakalkotó. A nélkül, hogy ő maga szótárt írt volna, Origines Hebraeae 1724. 1738. cz. művében ő fejtette ki s érvényesítette először a héber szónyomozás tudományos elveit. A szómagyarazásoknál az érzéki, specialis jelentésből kell kiindulni; ebből fejlődtek a a szótörzsek általánosabb, átvitt, szellemi jelentései. A rokon nyelvek közül mint leggazdagabb s legtisztább az arab képezi a kulcsot a héberhez. A régebbi munkák főhibájának mondja, hogy szerzőiknél a hebraismus s Kelet geniusának megértése hiányzik.

A buvárlat ezen irányából, összefüggésben a fentebbi jelenségekkel érthető, hogy a nyelvészeti segédeszközökre is nagy figyelem fordított s azok száma csak hamar igen megszaporodott. Ezeknek körébe lett bevonva mindenek előtt az arab nyelv s hogy milyen eredménnyel, arról tanuskodik Golius Jakab nagy szótára (1653), mely máig sem avult el; ezek körébe lett bevonva a syr és chald nyelv, mely utóbbinak buvárlatában a már kétszer is említett idősebb Buxtorf emelt magának chald, talmudi és rabbinusi szótárával nagy emléket. Ezen óriási mű számtalan chald, talmudi és rabbinusi, akkor jó részt még csak kéziratban levő irodalmi termékből gyűjtött szókinccset foglal magában s bő és pontos idézeteinél fogva számos archaeologiai kérdésben is legmegbízhatóbb tájékoztatóul szolgál maig. Végül bizonyára nem véletlen, hogy ugyan ezen korba esik Ludolf Hiobnak az aethiopiai nyelv és történet ismertetése körül kifejtett munkássága. Ő nem volt ugyan theologus, de az indítást tudományos működéséhez a theologiától vette. Gregorius abessiniai apát által támogatva, számos többnyire saját maga által rendezett kiadványból, valamint számos kéziratból merítve 1661-ben szótárt és nyelvtant adott ki, mindkettőben gazdag összehasonlító magyarázatot nyújtva.

A protestáns elv, hogy az eredeti szöveg az irányadó, szükségessé tette nemcsak az eredeti nyelvének ismeretét, hanem magának az eredeti szövegnek kritikai és diplomatikai megállapítását is. A szöveg nyomtatott kiadásai aránylag gyorsan követvén egymást, bő alkalmat nyújtottak a különféle kéziratok szorgalmas és pontos összehasonlítására, valamint a variánsok megmagyarázását czélozó kísérletekre. E munkánál, épúgy mint az eredeti és a Vulgata tekintélye fölött folytatott vitában hatalmasan közrejátszott a polemikai érdek is. Az oratorianus Morinus ugyanis a tudományosság köpönyege alatt hatalmas támadást intézett a protestáns elv ellen, iparkodva nevetségessé tenni azt. Exercitationes biblicae című művében (1633) ki akarja mutatni, hogy a héber szöveg annyira meg van romolva, sőt hamisítva, hogy nem tekinthető a szentírás megbízható alakjának. Az egyházra nézve — úgymond — szégyen volna, ha a synagoga

tanítványa akarna lenni! Igaz, hogy Mózes és a próféták kézíratai mértékadók minden fordítás bírálatánál, de hol vannak ezek? Az eredeti szövegnek csak megközelítőleg hű helyreállításáról lehet szó; ez pedig csak a LXX s nem a masorai szöveg segítségével lehető. Mert az utóbbit az eretnekek sokféleképp eltorzították, a mint ezt a katolikus atyák bebizonyítják. Számtalan hiba keletkezett a leírók hanyagságából s a kéziratok elkopása, szétrongyolódása következtében; hisz a rabbinusok is panaszkodnak kézírataik siralmas állapota felett. A héber szöveg és a LXX között iszonyú különbség van, pedig az utóbbi legtisztább héber forrásból ered, el van ismerve az apostolok által, a kik még ott is a LXX szerint idéznek, a hol az eredeti másként hangzott, el van ismerve az egyházatyák, sőt sok zsidó tudós által is. Jellemző, hogy Morinus a Vulgata eltéréseit az általa annyira magasztalt LXX-től egy szóval sem említi. Az apostolokra való hivatkozás oly súlyos vágás volt Morinus protestáns ellenfeleire, a kik saját fegyverüket látták maguk ellen fordítva, hogy a támadás után egy ideig szótlán rémület fogta el őket. A Morinus műve ellen megindított polemikájuk bizonyos féltékenységgel s önbizalmatlansággal fogott a munkához, bár a LXX vizsgálatánál csakhamar kitűnt, hogy ok nélkül lett a masorai szöveg mellé vagy éppen föléje helyezve, mikor a viszonylag legnagyobb megbízhatóságról van szó. De Cappellus, saumuri ref. theol. tanár Critica sacra-jában 1650-ben, bár a fordítások méltatásában szigorúbb, szintén kénytelen elismerni, hogy a héber szöveg az eredeti kézirat tisztaságától nagyon távol áll s javításra szorúl; s maga is számos kitűnő szövegkritikai conjecturát tesz. A protestáns orthodoxia ilyesmiről persze hallani sem akart, és sokáig tartott, míg e tény elismerésre talált, legalább oly theologusoknál mint Clericus, ki azon föltevésből indult ki, hogy az ótestamentomi szent könyveknek sorsa — legalább a canonba való felvételükig — nem volt más, mint egyéb régi iratoké, s ezért amazok szövegének bírálatánál is ugyanazon elveket kívánta alkalmazni, a melyek a görög és latin írók szövegének bírálatánál érvényesek voltak. Ő formulázta Ars criticájában (1697) azon nyolcz regulát, a melyek a theol. encyklopaediákban kevés módosítással ma is mint a kritikának tudományos törvényei szerepelnek.

A philologia és critica sacra-n kívül van még egy tér, melyen e másfél száz évre terjedő időszak a protestáns theologiai tudomány örök dicsőségére maig is el nem avult műveket alkotott, s ez az ótestamentomi archaeologia tere; s e vázlat lényeges mozzanatok felemlítésének híjával maradna, ha ezen tudományág termékei közül is legalább a legnevezetesebbekre rá nem mutatnánk. Az exegetikai tudomány ezen ágának épúgy mint a két előbbinek felvirágzása is szoros összefüggésben van a szentírásról szóló protestáns elvvel, s az archaeologiai ismeretek felhalmozásának czélja is az eredeti szövegnek lehetőleg biztos alapon nyugvó pontos

értelmezése volt. Ezen ág termékei között felemlítendőek mindenek előtt Palaestina földrajzai, a melyeknek nagy számából csak két monumentalis művet emeltünk ki. Az egyik Bochart caeni reformatus lelkész műve *Phaleget Canaan* (1646), mely első részében Gen. 10. alapján a Noah-tól származó néptörzsek elágazásait tárgyalja, a másodikban a pboeniciaiak gyarmatairól szól, bámulatos tudományossággal, éleselműséggel és combináló tehetséggel. A másik Reland Adriané (1714), a ki Josephus, Strabo, Plinius, Eusebius, a Talmud, az utirajzok és emlékek felhasználásával leírta Palaestina természeti és néprajzi viszonyait. — A bibliai évszámítás rejtélyei, a LXX és a samaritanus szöveg eltérései egymástól és a héber szövegtől, továbbá más régi íróknak, a chald Berosusnak s az egyptomi Manethonak adatai szintén számos magyarázó és egyeztető kísérletet hívtak létre. Sokan legbiztosabbnak vélték ugyan egyszerűen a biblia betűjére való hivatkozással vágni ketté a bonyolult csomókat; de a már említett Cappellus *Chronologia sacra* című művében 1655 a nagy Scaliger József nyomdokain a különféle aerák pontos megállapítására, s ez alapon a történeti események meghatározására törekszik. — A szorosabb értelemben vett régiségeket szintén nagy buzgalommal búvárolták, főleg a 17. század második felében. Nincs száma azon értekezéseknek, melyek az u. n. állami, vallási és magán régiségekre vonatkoznak s a melyekből egy néhány majdnem minden nagyobb biblia kiadásban mellékletképen benne volt. Az ide vágó művek közül csak kettőt emeltünk fel, melyek az újtestamentomi commentárokban ma is folyton idéztetnek, s a melyek kiválóan alkalmasak fogalmat nyújtani az e téren kifejtett munkásság intensitására. Az egyik Spencéré, *De legibus Hebraeorum ritualibus* stb. 1685; a másik Blasius Ugolinus nagy terjedelmű gyűjteménye *Thesaurus antiquitatum sacrarum* 1744 k., a mely harmincznégy folio kötetben összefoglalja az előző évtizedek termékeit s eredményeit, Reland, Bynaeus, Schröder stb. műveit.

De legyen elég e száraz felsorolásból. Annyi bizonyos, hogy ha ma végig tekintünk az ótestamentomi magyarázat irodalmi termékein, a melyeket a reformatió utáni kor különféle tereken, de egy közös célznak és elvnek szolgálatában a tizenharmadik század közepéig létre hozott, tisztelettel és bámulattal kell meghajolnunk azon szinte csudás erő előtt, mely ezen művekben jelentkezik. És mégis, ha ezen hatalmas tudományos tevékenységet nem annyira egyes hőseiben, mint a maga összességében szemléljük, minden tiszteletünk dacára is, a melylyel neki adózunk, kielégítve nem érezzük magunkat. Már ez irodalmi termékek formája, a *Critica*, *Thesaurus*, *Commentarius* is inkább csak az alaktalanság eltakarása. Az eredmények, melyeket napfényre hoznak, nagy értékűek ugyan, de csak darabok, összetartó elv által össze nem fűzve. A theologiai érdek volt a fő, legalább ez volt az egyik bevallott jelszó, s az elért eredmények mégis többnyire külsőségekre vonat-

koznak, a nyelvre, a szövegre, a chronológiára, a régiségekre. De legkevésbé kielégítve mégis az annyira sürgetett nyelvészeti magyarázat eredményeinek felhasználása által érezzük magunkat. Mert mit ér az olyan philologiai magyarázat, a melynek csak a megállapított tiszta tant volt szabad és kellett igazolnia? a mely egymásnak ellenmondó helyekkel tud ugyanegy tant igazolni, az ótestamentom könyveiben egyes dogmákat (vagy többet is) már teljesen készen fel tud találni; s mely az ótestamentomban mindenütt, már a bűnbeesés történetében a Krisztusnak s az üdv megvalósulásának megjövedölését s előképeit tudja kimutatni.¹⁾ De más, csekélyebb dolgok is nagyon jellemzők. Bochart például *Hierozoicon* című művében, melyben a görög és római természettudósok műveinek s számos más forrásnak felhasználásával, de autopsia nélkül Palaestina faunáját tárgyalja, a megfelelő szó etymológiája alapján azon következtetésre jutott, hogy az aegyptomi számár színe vörös. A betű tekintélye oly nagy volt, hogy a theologusoknál sokáig egy Buffon sem volt képes e téves nézetnek véget vetni.

A 18. század második felében az ótestamentom magyarázatának átalakulását nemcsak addigi benső története, hanem a bölcsészeti és történeti tudományok nagy haladása is hatalmasan előkészítette. Ezen újabb időszakot, melyet röviden úgy jellemezhetnénk, mint az irodalmi és aesthetikai kritika korát, Vatke művének megjelenéséig (1835) számítjuk. Mielőtt azonban közelebbi jellemzésére rátérnénk, egy rövid kitérést kell tennünk.

Ezen új időszak sokáig meg nem értett s épen azért hatás nélkül maradt előfutárjának szeretik sokan, protestáns tudósok is²⁾ Simon Richardot s az ő művét *Histoire critique du Vieux Testament* (1678) feltüntetni, s azért kénytelenek vagyunk e mű mellett is — bár nem tartozik az elének tűzött keretbe — egy pillanatra megállani. E mű három részben, a szöveg, a fordítások és a magyarázat történetében összefoglalja azon eredményeket, a melyeket az előző, több mint egy századra terjedő tudományos kutatás napfényre hozott. Simon volt az első, ki ezen különmemű, s egymás mellett szerfelett lazán álló elemekből az ótestamentomnak mint irodalmi terméknek történetét megalkotta, s ennyiben műve — bár újat majdnem semmit sem tartalmaz — határozott haladást jelez. Előtte egyáltalán nem, utána pedig sokáig nem találunk hozzá fogható kísérletet, mely az

¹⁾ Ma is sokan egy ponton állanak a 17. század exegesisével. A messiasi jövendölések eleje Delitzsch posthumus művében „*Die messianischen Weissagungen* stb.“ (1891) szintén Gen. 3, 15. A Luther fordításának revidiójánál Gen. 4, 1: „Ich habe den Mann, den Herrn“ javítása ellen messiológiai szempontból komoly aggályokat nyilvánított. L. a Canstein féle próbabiblia kíséretében kiadott jegyzőkönyveket.

²⁾ Igy pl. Diestel, *Geschichte des A T-s in der christlichen Kirche*, 352. — Reuss a Herzog-féle Prot. Realencykl. XIV. 257.

ótestamentomi irodalomnak mint olyanak történetét tenné vizsgálata tárgyává s ezzel az ótestamentomi tudomány felhalmozott elemeibe összekapcsoló elvet hozna. Neki, mint oratorianus fraternek helyzete az ótestamentommal szemben sok tekintetben szabadabb volt, mint a protestáns tudós társáé. Ezen körülmény, valamint valóban széles körű tudományossága kiváló mértékben képesítették őt egy ily kritikai mű megírására. Azonban kedvezőtlenül jellemzi egyéniségét, hogy az ellenmondásokkal, a melyekbe helyzete mint tudóst és oratorianus fratert hozta, mindig kész e művében is kicsinyes megalkuvásokra. De a kritikában sem tud magasabb szempontokra felemelkedni. A fordítások történetében pl. aránylag legtöbb helyet szentel annak vizsgálatára, hogyan lett egyik vagy másik hely fordítva. A magyarázat történetében egyáltalában nincsen semmi vezérgondolata, s a részletekbe csak akkor bocsátkozik mélyebben, ha gáncsolódó hajlamainak szabad folyást akar engedni. Ellenszenvai, melyek az egyházatyák egynémelyikére is kiterjednek, sokszor akadályozzák őt a kérdések tárgyilagos fejtegetésében. Nem egyszer védelmére kel ugyan annak, hogy a biblia a népnyelven mint annak olvasmánya könnyen hozzáférhető legyen, s ez a tudós theologusnak dicséretére szolgál; de nyomban ovatosan gondoskodik arról, hogy bizonyos római megszorítások árán kikerülje az összeütközést az érvényben levő egyházi fegyelemmel. Az egyházatyák allegorizáló játékaikat sokszor nevetségessé teszi ugyan, de azonnal igyekszik e bűnének bocsánatot eszközölni a protestáns írás-elv kigúnyolása által. Általában az egyházatyák gyakori idézgetéséből is csak az tűnik ki, hogy Simon jellemének mintegy életeleme volt a szórszálhasogató gáncsolódás; de a római katolicizmus lényege iránt ép oly közömbös volt, mint a protestantizmusé iránt. De legnagyobb gyengéje művének, melynek értékét itt az összfejlődés fényénél mérlegeljük, hogy minden formai előnyei mellett csak külsőségekre, a szövegre, a fordítások és magyarázat történetére terjeszkedik ki. Ahol valami bensőről van szó, ott a héber irodalom szellemének oly félreértése jelentkezik, hogy olvastán megrendül a Simon kritikai tehetségében való bizalmunk is. Az ótestamentomi szöveg történetének első fejezeteiben pl. a száműzetés előtti profetizmus képviselőit összezavarja a későbbi irástudókkal. — De hogy az irodalomnak mint olyanak keletkezését vagy történetét vizsgálja, összefüggésben a népélet egyéb jelenségeivel, hogy különösen ezen irodalom termékeinek tartalmát fűrkéssze, vagy hogy a vallási eszméknek és állapotoknak az állami élethez, az irodalomhoz stb. való viszonyát kutassa, arra távolról sem gondol. Tudjuk, s ha méltányosak akarunk lenni, ezt egyenesen ki is kell emelnünk, hogy Simon korában a viszonyok — nemcsak a római, hanem a protestáns egyház kebelében is — ilyen kísérletekre épen nem voltak kedvezők. De mikor azt halljuk, hogy őt mint a tudomány azon phasisának úttörőjét ünneplik, a melyben ép azon kérdések uralkodók, a m i k r e, ő

nem is gondolt, akkor viszont méltán mutatunk reá ezen hiányokra, — s kénytelenek vagyunk az ő művét az összfejlődés keretében jóval szerényebb helyre illeszteni, semmint közönségesen szokták.

Sokkal több joggal érdemli meg az úttörőnek nevére egy másik férfit, a ki e téren nem sokszor említetik ugyan, de a kinek nagy érdemét az elfogulatlan szemlélő kegyelettel elismeri e téren is. Noha életében nem volt elismerve sem theologusnak, sem protestánsnak, mégis bizonyára nem cselekszünk az ő szelleme ellenére, s nem lépjük át a magunk elé vont határokat, ha pár szóban megemlékezünk róla. E férfiú Spinoza, a ki *Tractatus theol. politicus*-ában (1670) VIII, 5—33 az ótestamentomi irodalom történetének eszméjét nemcsak világosan kifejezte, hanem vázlatosan ki is dolgozta; s azon kritikai kérdésekben is, a melyek az ótestamentomi exegesis történetének második időszakában dominálnak, korát messze megelőző itéletet mond. Az annyit emlegetett Astruc Spinoza nagy gondolatainak csak egy parányát specializálja.

Ezen irányban dolgozott az ótestamentomi magyarázat történetének ezen második időszaka. Az eddigi fejlődés vagy inkább annak hiányossága hozta magával, hogy egyrészt az összehordott segédeszközök felhasználásával az irodalmi kritika hangyaszorgalommal kezdte búvárolni az egyes könyvek szerkezetét, tartalmát, az eredetére vonatkozó adatokat és hagyományt; másrészt — a 18. századbeli felvilágosodás szellemének hatása alatt is — hogy a mennyire háttérbe szorult eddig az ótestamentomi iratok emberi oldala, ép oly mértékben lépett most előtérbe. Emlékezetre méltó dolog, hogy az egész időszakra két papnak, Herder weimári, és Lowth londoni püspöknek szelleme nyomja rá a maga bélyegét. Méltán csatlakozik hozzájuk harmadik gyanánt a náluk kisebb, de szellemben velük teljesen rokon Eichhorn. Az elsőnek dúsan termékenyítő eszméi számos iratában vannak szétszórva, melyek közül megemlítjük a következőket: *Vom Geist der Ebräischen Poesie*; *Salamons Lieder der Liebe*; *Älteste Urkunde des Menschengeschlechtes*; *Ueber Begeisterung, Erleuchtung, Offenbarung*; a másodiké *De sacra poesi Hebraeorum* című művében 1753 és *Jesaias fordításában*. Gondolataik azon szerencsében részesültek, hogy már kortársaik javánál befogadásra találtak, ma pedig némi módosítással és általánosítással — minden művelt theologusnak tudatában élnek. Herder szerint mint gyermek a férfihoz, úgy viszonylik Izrael a magasabb culturájú későbbi népekhez; igazi természete győzelmes marad minden hamis culturával szemben; természetének isteni nyelvén beszélt s azért legjobban értette az atyát. Történeti iratai a maguk szegénységével az emberiség gyermekkorába vezetnek bennünket vissza, hol a szegényes kunyhókban ott lakozik Isten s mint atya beszél gyermekeihez. E gyermeknek — Izraelnek —

mint általában a gyermeki ókornak legtermészetesebb nyelve nem a próza, hanem a mindent megelevenítő és lélekítő költészet, a melynek stylusához hozzátartoznak a theophaniák és angelophaniák. Számos oly szakasz, a melyet előbb tiszta történetnek tekintettek, a költészet terméke, s mint ilyenben a hajdankor fejletlen gondolkodás módjának tekintetbe vételével érthetők azon helyek, a melyek ez előtt megütközést keltettek s a régebbi magyarázók botránykövei voltak. Ezen egyszerű, naiv, de tiszta és gyengéd költészet tartalmának megfelelő az alakja is, a melynek lényege a gondolatok és a kifejezés párhuzamos kifejlésében van. Herder idézett irataiban, de másokban is az ótestamentom számos részletének fordításában és magyarázatában gyakorlatilag és feltüntette ezen szempontok alkalmazását. Főleg a költői könyvekből (Hiob, Énekek éneke, Zsoltárok) vett példáin saját költői geniusának finomságával magyarázza az előadás fenségét, a Keletnek és az ókornak érzéki, de épen ezért szemléletes, plastikus, képekben gazdag költői nyelvét; feltüntetve mindenütt azon egyszerű és mégis isteni gondolatokat, a melyeket e nyelv kifejez.

De a prófétai iratok felfogásában és vizsgálatában is új szempontokat juttatott érvényre. Az ótestamentomnak ez a része az előző századra nézve, a mely pedig annyit szeretett reá hivatkozni, valóban hét pecséttel lepecsételt könyv volt. Mind Herder, mind Lowth kiemelik mindenek előtt a legtöbb proféczia költői formáját, a mely némi túlhajtással azon következtetésre vezette őket, hogy a prophetákat tisztán költőknek tekintették, a prophétai enthusiasmust az írói lelkesedéssel, a prophétai ihletséget a költőivel egynek vették. Herdernél ezen túlhajtás kevésbé tűnik fel, mert ő a *poesis* szót általában sajátos, sokkal mélyebb és emphaticusabb értelemben használja, mint mások. De ha volt is e felfogásában hiba, bőven ellensúlyozzák azt egyéb nagy értékű megfigyelései. Ő mutatott rá először, hogy az író proféták lelkesedése soha nem önkivületes, s hogy a legnagyobb mértékben egyéni; hogy a szellem által indítatva mindegyikük mint egyén s nem mint gép beszélt; s hogy, mint a nép vezetője, isten akaratának hirdetője mindegyikük egy bizonyos városban, bizonyos időben határozott czélokért működött. Mint isten akaratának hirdetőit nem helyes őket csak a szerint becsülni, hogy mennyit jövendöltek a Krisztusról. Mint Mózes utódai a törvénynek alkalmazói s megújítói voltak sülyedt korokban; néhányan közülök világba termett emberek, nagy szónokok és költők; s megfordítva a legtöbb költő egyszersmind a nép bölcese, profétája is volt. A régebbi profétáknak, Illésnek, Elizeusnak, Náthánnak stb. élete csupa tett és cselekvés volt, a későbbieknek csak az ige és az írás maradt. Szózataik tartalma dorgálás és vigasztalás, óvás és fenyegetés között oszlik meg; csak a későbbiek, a kik leggyengébben szólnak, beszélnek figurákban rejtélyes képekben, látomásokban, álmokban. Mindannyian a gondviselés szája voltak s azért arra

néztek, a mit a gondviselés nekik mutatott. Mily mélyen ítélte meg már Herder a profétizmus sajátos voltát, bizonyítja azon ítélete, hogy más népek történetében a jelenséghez kevés vagy semmi hasonló tünemény sincs. Még csak azt az egyet említett fel, hogy már Herder rámutott azon tényre, melyet az úgynevezett modern orthodoxia ma sem akar elismerni, hogy Jahve eredetileg más istenek között és mellett állott, s csak lassankint emelkedett ki az elohim közül, háttérbe szorítva a többi — előbb egyetlen nemzeti, majd egyetlen universalis istenné.

Mi alatt a bűvárlat így mélyült, azon közben a nyelvészeti és archaeologiai segédeszközök, a melyeknek megszerzése és összegyűjtése körül a 17. század oly nagy munkát végzett, szintén hatalmasan szaporodtak. Hollandiában, Francia- és Angolországban, részben a gyarmati politika hatása alatt is — a mult század végén nagy lendületet vettek a keleti nyelvészet s a vele összefüggő tudományok; a német protestáns theologia híven átvette az idegen munka eredményeit, a kritika terén pedig határozottan a Lessing hazájáé volt és maradt a vezér szerep.

Ezen kritikai bűvárlat eredményeinek alapján, a rendelkezésére álló gazdag segédeszközök felhasználásával, s Herder eszméinek vezetése alatt írta meg Eichhorn a maga nagy művét, a Bevezetést az ótestamentomba 1780—83. Míg a régebbiek az ótestamentomot mint egész s annak egyházi használatát tartották szem előtt, addig Eichhorn kizárólag a történeti elv után indulva úgy tekinti azt, mint a távol Ázsiából s a derengő ókorból eredő iratok gyűjteményét, irodalmi és művelődéstörténeti szempontból. A proféták iratainak magyarázatánál nagy súlyt fektet a tartalom átnézetes feltüntetésére, a gondolatmenet eleven és ízléses előterjesztésére. Herder példájára a magyarázatban arra törekszik, hogy a régi költőknek kortársává, szellemben és kedélyben rokonukká legyen. Ő fejtette ki először az ótestamentomra való tekintettel, hogy a mythos nem mese s nem önkényes kohlomány, hanem az a természetes és szükségképi forma, a melyben az óskor bölcsészete és története kifejezésre jutott, s hogy ép ezért minden bölcsészet és történet mythossal kezdődik. A proféták szellemének magasságait és mélységeit nem sikerül ugyan mindig híven feltüntetnie, s — a mint különösen Jesaiás magyarázatában kitűnik — nagyon is a fragmentisták hatása alatt áll. De ezen hiánya mellett is műve számos jeles tulajdonnal bír, a melyek azt ma is olvasásra méltóvá teszik. Jelentősége a tudomány történetében azzal volna kifejezhető, hogy emberi pragmatizmust hozott be egy oly tárgyba, a melyről addig a nélkül írtak. Műve külső siker tekintetében is egyike a legszerencsésebb könyveknek, s úgy apossága, mint világos, olykor Lessingre emlékeztető előadása következtében nagy tetszésre és elterjedésre talált.

Pukánszky Béla.

(Folytatás köv.)

Egyházkerületeink kikerekítése.

Csak nemrég e tárgyról szóló nézetét adta elő e lap hasábjain Szentiványi Márton, a dunáninneni felügyelő ő méltósága; hivatalánál s abban évtizedek során tett tapasztalatainál fogva tehát hivatott férfiú. Első tekintetre azt hihetné az olvasó, hogy ez egyháznagyunk nemcsak nagyot, de üdvöset is mondott nyilvánosságra hozott nézetével.

De nézzünk tüzetesen tervébe.

Nem mondotta ugyan nyíltan bevallva, de sorai között olvasható, mikép nézetében expedienst kíván adni a zsinatnak, hogyan bánják el a dunáninneni egyházkerülettel, hogy az abban forrongó s egyháznunk szégyenét eszközölő elemek, ártalmatlanokká tétessenek.

A bányai egyházkerületből a barsi esperességet a dunáninneni püspökséghez, a nógrádi egyházmegyét pedig a tiszai kerülethez tanácsolja csatolni. E két esperesség helyett kapná aztán a bányai kerület kárpótlásul — e terv szerint — a turóczy egyházmegyét.

No ez ugyan szép kárpótlás lenne s a bányakerület ugyancsak kikerekítenék! Már eddig is mindenki megütközéssel nézte túlhosszas alakját; de a Szentiványi-féle terv szerint nyerendő alaktalanságtól eltekintve, mivé válnék annak mostani csendes, békés szelleme?! Egy másik dunáninneni kerületet nyerne benne az egyház-egyetem s ott volnánk, ahol valánk.

Nézzük csak. Midőn azt említé föl ő méltósága, hogy némelyek a zólyomi és honti esperességeket vélnek a bányakerületből a dunáninnenihez csatolandóknak, azt jegyezte meg e nézetre, hogy ez medicina peyor morbo lenne, vagyis hogy elmondható e két egyházmegyéről, hogy azokban rothad valami Dániában. A gyermek (a mely ezekben a dunáninneni szellemben nyegléskedett) nem halt meg, hanem csak aluszik. Sőt nem is aluszik, de p. Hontban az esperesnek csaknem szemeláttára egész nyíltan, hirlapilag hirdeti egy lelkész, hogy ő a Milovník Boží röpiratból (a melyről pedig tudjuk, hogy lázító irat) száz és néhány példányt árusított el egyháza tagjai között.

Bácskában is az 1859—1865-iki állapotok csakhamar beállanak, hisz már most is szakadást kezdtek inscennirozni a hősök.

S ezen kívül is van még egy esperesség, a melyről nem tudni, mi lesz belőle, de hogy a tünetek nem mutatnak jóra, az bizonyos. Ennek esperese 1000 frtot közvetített a dunáninneni nemzetiségi agitátorok által kezdeményezett tót gymnáziumra; ezen felül ezen esperességnek azon papjai, kik magokat magyaroknak nem vallják, a papválasztások alatt az esperes jelenlétében ott settenkednek agitálva az ő rokonlelkű jelöltjeik érdekében, tót nyelvű irt pamfletteket osztva a magyar hazafias érzelmű jelöltek ellen.

Szentiványi Márton ő méltósága terve szerint Nógrád kikeblésével, ily kétes többségű esperesség állna a budapestvárosi, pestmegyei és a bánáti

esperességgel szemben. Válnék tehát a bányakerületből valóságos Dunáninnen.

Medicina peyor morbo. Videant consules!

Máskép kell ott segíteni a bajon. Mivel a brasi esperességbelieknek úgy is messze kell a tiszai kerületbe járni, nem-e áldoznák fel magokat a közügynek, hogy a Dunáninnenben az egyensúly vagy a túlsúly általok megteremtessék?!

Ezen felvetett eszme felett ők nagyot ijedhetnek, de nem ragyogna-e dicsőség harczukra, a mely által a béke diadalát eszközölnék?!

Volt már e lapokban több kisebb-nagyobb keretű eszme felvetve, hadd álljon ez is itt. A sok közül könnyebb lesz a választás, vagy a több eszméből egykettőnek egyeztetése sikeresebben felveti az igazi, a biztos medicinát. *Pesti.*

A síóvidéki tanítói kör kérvénye.

Egyszer s mindenkori válasz azon t. uraknak, kik ezzel foglalkoztak.

Csak most jutott tudomásunkra, hogy e becses lapok 3. és 5. számaiban igénytelen kérvényünkhöz többrendbeli hozzászólások történtek, melynélfogva ezekre eddig a legjobb akarat mellett sem válaszolhattunk. Alólirott, mint a nevezett tanítói körnek jegyzője azonban most már sürgős kötelességemnek tartom a kör nevében szerény észrevételeinket a felhozottakra nézve megtenni.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznem, hogy mi nem vindikálhatunk nézeteinknek — valamint senki a magáénak — feltétlen helyességet, azért a jobb felfogásnak mindenkor készséggel meghódolunk, bárhonnét jöjjön is az, különösen ha az oly meggyőző érvekkel támogatják, melyek képesek az ellenvéleményt túlsúlyra emelni s megadni annak a kellő fontosságot. Lássuk tehát, a mi érveinkkel szemben az ellenérvek megállják-e helyüket s azok mennyiben acceptálhatók.

Elsőbben is t. Payr Sándor úr cikkével kívánok röviden foglalkozni s örömet fejezem ki a fölött, hogy ezen valóban szakavatott, a dolog mélyére ható szép cikknek megírására igénytelen kérvényünk szolgált főképen indokul, melylyel a melodiák redukálására nézve tökéletesen egyetértünk s csak helyeselhetjük azon eszmét, hogy közönségesen használandó choralgyűjteményünkbe csak az okvetlen betanítandó és betanítható dallamok vétessenek fel; a megmaradt felesleg pedig, nehogy veszendőbe menjen, külön dallamgyűjteményben foglaltatnék össze, különös alkalmakra való használatul, no meg a vérmesebb igények kielégítésére. Mert mi, noha a melodiák összegét 30—40-re tettük is kérvényünkben, azzal még nem akarjuk a „legfőlebb“ daczára sem azt mondani ki, hogy ezen számokhoz határozottan ragaszkodunk, hogy a melodiák száma most már annál több vagy kevesebb épen nem lehet, hanem inkább azt, hogy azok jóval redukálандók.

Egy országos ev. magyar énekeskönyv létesítését P. S. úr azonban csak elvben helyesli, a kivitt már t. Gaál Mihály úrral egyetemben, néprajzi, műveltségi, liturgikus és vallási viszonyoknál fogva s a szabad verseny tekintetéből kivihetőnek nem tartja.

A dolog kivitele mindenestre nem csekély nehézségekkel járna, sőt a kérvény összeállítása alkalmával körünkben is merültek fel nézetek, melyek kétségbe vonták a kivitel lehetőségét; de ha lehetséges volt egy országosan használandó magyar agenda — Szekács-féle — létesítése; ha lehetséges volt a ref. atyafiaknál egy országosan elfogadott magyar énekeskönyv (zsoltár) behozatala, azon nézet emelkedett túlsúlyra, hogy egy országosan elfogadandó magyar ev. énekeskönyv létesítése sem lehetetlen, sőt az egyöntetűség szempontjából nemcsak ajálatos, de elodázhatlan szükséges is. A néprajzi tekinteteknek nem lehet nagyobb fontosságot tulajdonítani; a műveltségi viszonyok mindene-etre döntőbb érveléssel szolgálunk, de ennek tekintetbevétele mellett még csak vidékenként sem lehetne általánosan használandó énekeskönyvet elfogadni, mert a falvak, mező- és sz. kir. városok műveltségi viszonyai más más lévén, — sőt sokszor az egyes falvak- és városokban magukban is — ezek részére külön-külön énekeskönyv kiadásáról kellene gondoskodni, mely szerint már itt sem volna lehetséges az egyöntetűség. De a gyakorlatban már nem így van. Miért? Mert a gyakorlat, mely mindig döntő, az egyöntetűséget a műveltségi viszonyok fölé helyezi. A liturgikus és vallási viszonyról, mint akadályról nagyon sokat lehetne pro és contra beszélni, de ezek ev. egyházunkban maguk is rég ideje áhítoznak az egyöntetűségre s egy egyetemes magyar énekeskönyv ennek előmozdítására is csak jó hatással bírnak. Egyedül a szabad verseny az, a mi leginkább megfontolandó: de ezt egy országosan elfogadott énekeskönyv azért nem zárja ki. Ha valamely énekeskönyv már jó ideig használatban volt s többé nem felel meg a követelményeknek, lehet és kell egy más kiadást rendezni; itt érvényesíthető a verseny az egyes énekekre nézve. Azután meg másképen is érvényesíthető a szabad verseny, teszem folyóiratok, lapok vagy pedig e célra külön létesíthető valamely intézmény útján. A melodiák egyöntetűsítésére és redukálására pedig elkerülhetlen szükséges egy új és általánosan használandó énekeskönyv készítése, mert a most meglévők mellett ez nem lehetséges. És ha már egyszer új énekeskönyv készül, azt hisszük, csak kívánatos lehet, hogy az lehetőleg kifogástalanul, a mai kor izlésének s a szükségletnek megfelelően készüljön s hogy mint ilyen, mint a meglévők között a legjobb, általánosan is használtassék.

Attérve t. Sass János úr közleményére, mindenekelőtt köszönetünket kell kifejeznünk a tanítók irányában sok jóakarattal írt derék cikkéért azon óhajunk kíséretében, adjon Isten e becses lapoknak több ily humanus munkatársat!

Kérvényünknek kifogásolt pontjaira vonatkozó

észrevételeit azonban nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül.

A tanítói szakkönyvtárak létesítéséről szóló pontjára azt mondja ugyanis, hogy a tanítók által szükségelt művek a népkönyvtárak útján is beszerezhetők, melyek létesítésére az egyházaknak amúgy is törekedni kell.

Hát a mi az egyházaknak a népkönyvtárak utáni törekvését illeti, ahhoz mi nem köthetünk valami vérmes reményeket, igazolja ezen feltevést a gyakorlat, mely szerint egyházaink legalább két harmadában még most sincsenek népkönyvtárak s ahol vannak is, legnagyobb részben igen kezdetlegesek, minthogy azok felállítását, esetleg felvirágzását egyéb elkerülhetlenül szükséges kiadások késleltetik. A tanítók továbbképzésére pedig a szakkönyvek sürgősen szükségesek; ily szakkönyvtárak felállításának késleltetése a tanügy rovására és nem csekély kárára történik: azért ezek felállítását nem tartjuk czélszerűnek a népkönyvtárak bizonytalan talajára építeni, mert ez csaknem egyenlő volna annak eltussolásával. Megmaradunk tehát azon elfoglalt álláspontunk mellett, miszerint kérjük a zsinattól annak törvényilag való kimondását, hogy

„b) minden népiskolát fenntartó testület, illetve gyülekezet legyen köteles bizonyos közelebből meghatározandó évi általánynyal iskolai s népkönyvtáron kívül, de ezzel kapcsolatban, tanítója, illetve tanítói számára szakkönyvtárt is felállítani és évenként gyarapítani. a milyent a felsőbb tanintézetek fenntartói is felállítottak és gyarapítanak tetemes évi költséggel az ott működő tanárok számára, hogy ez által a tanítóknak — kikerülvén a képezdeből — alkalom és mód adassék a szükséges továbbképzésre, melyre mostoha anyagi körülményeknél fogva a legtöbb esetben és helyen épen, vagy alig képesek.“

A hol azonban már virágzó és tetemesebb bevételekkel bíró népkönyvtárak vannak, nem mondjuk, hogy ott a tanítói szakkönyvtár azzal egyik osztályát nem képezheti, valamint az iskolai könyvtár is: de a tanítói szakkönyvtárakat a népkönyvtárakkal általában összekapcsolni a fenti okokból nem tartjuk czélszerűnek, minek folytán azt hisszük, a zsinaton e fölött tanácskozni épen nem lesz felesleges.

A betanítandó melodiákra nézve alább leszek bátor kifejteti, vajjon kérelmünk e tekintetben csakugyan indokolatlan és káros-e? Itt csak azt jegyzem meg, hogy csak annyit akarjunk, amennyit valóban meg is bírnak.

Az egyházi körlevelek lemásolására nézve azon nézetben vagyunk és maradunk, hogy azok lemásolása mindig azon egyházi tisztviselő kötelességéhez tartozhatik, ki annak kezelésével hivatalánál fogva meg van bízva. Kivételes esetekben a szorgalmi idő szem előtt tartásával és kérelem mellett, úgy hisszük, senki sem fogja segédkezését e tekintetben sem megtagadni. És szerintünk arra nézve is ez volna a legjobb „modus vivendi.“

Kérelmünknek az egyházi szónokoltatásra vonatkozó pontját félre méltóztatott érteni, midőn gyarló-

nak mondja azon indokolást, hogy a „tanítónak erre sem ideje sem tehetsége nincs.“ Utána nézvé a dolognak, minthogy nem lehetetlen, hogy a kérvénybe hiba csúszott be, úgy találtam, hogy kérvényünk ide vonatkozó pontja így hangzik:

„Ilyen törlendő tételként bátorokodunk felemlíteni:

c) a faluhelyen szokásos halotti bucsuztatásokat és ünnepi szónokoltatásokat, a régi szokás szerint, miután ebben sem gyakorlottságunk, sem a tanító alatt erre időnk nincs, de meg sok helyen szükség sincs erre.“

Itt tehát — noha a ki minnek nem mestere, az annak gyilkosa szokott lenni — szó sincs arról, mintha a tanítónak ehhez „tehetsége“ nem volna, sőt némelyiknek még tán a kelleténél is több, — hanem igenis, gyakorlottsága nincs, a mi kétségbe nem vonható. A súlypont különben nem is annyira az egyházi szónoklatok, mint inkább a bucsuztatók eltörlésén van helyezve és pedig a régi szokás szerint, vagyis ékes rigmusokban. De ha már szóba jött, felemlítjük, hogy tudunk gyülekezetet, hol a lelkész — régi szokás szerint — délután se ünnepse vasárnapokon sohasem végez funkciót, hanem a tanítók helyettesítik. Nem akarunk egyéb eseteket felhozni s ez által részletbe bocsátkozni, mert már is fejünkre zúdítottuk az egyháziatlanság súlyos vádját, a mi bizony nem igen kellemes meglepetés.

Mondom, itt a fősúlyt a bucsuztatók eltörlésének kérelme képezi, daczára annak, hogy sokszor nem megvetendő jövedelmi forrást képez. De mi előttünk — bár elég szegények vagyunk, egy kis mellékjövedelem duplán is ránkférne — nem az anyagi érdek, hanem a czélszerűség és Isten igéjének méltósága a döntő, melyért még áldozatoktól sem riadunk vissza.

Ezek előrebocsátása után az e tárgy körül felhozott súlyos következtetéseket fölösleges czáforgatnom, minthogy azok most maguktól esnek el.

És most t. Gaál Mihály úr cikkére térek át azon váddal szemben, hogy indokolatlan, czélszerűtlen, sőt veszedelmes-e azon kívánalmunk, hogy betanítandó egyházi dallamaink 30–40-re szállíttassanak le; ki szörnyűködését fejezi ki a fölött, hogy mi ezek leszállítását a túlterheltséggel indokoljuk. Pedig hát ezen csak egy laikus szörnyűködhethet.

Polgár József.

(Vége következik.)

BELFÖLD.

Az ág hitv. evangélikusok zsinata.

1892. május 10-én.

Elnökök Péchy Tamás és Karsay Sándor.

Az előző ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után tárgyalás alá vétetett az alkotmányi javaslat napirenden levő szakasza:

34. §.

Bierbrunner G. módosításával szemben változatlanul elfogadtattott.

35. §.

Belohorszky és Bierbrunner módosításával szemben változatlanul elfogadtattott.

A 36. §-t megelőzőleg Zelenka püspök a következő indítványt nyújtja be: mint új § vételessék fel az alkotmányba, hogy „az egyházaknak nyelv szerinti elnevezése meg nem engedtetik.“ Nem egyezik meg az egyház szellemével, hogy azokat nyelvek szerint szaporítsuk, mert az egyház célja a hitélet ápolása, nem pedig a nyelveké. Ez a válaszfal újabban czéggé lett, azért lerontandó.

Ritter ezt csak a tényleges állapot megjelölésének látván, az indítványt nem fogadja el.

Mudroň P. a Szentírás és a prot. szellem értelmében kívánja, hogy a nyelvkülönbség ne töröltessék el.

Baltik Fr. Magánjogi szempontból nem kívánja az elnevezést törölni, mert egyes alapítványok a névhez vannak kötve, s a nevezés törlése folytán zavar állhatna be.

Perlaky E. Mi nem akarunk nyelvet eltörölni, csak az egységre való törekvés által erősödni, azért pártolja Zelenka indítványát.

Győry E. Baltikkal szemben azon nézetten van, hogy az elnevezés törléséből jogi szempontból semmi hátrány nem származik, mert csak az elnevezés változik, de az ugyanazonosság, tehát a jogi személy megmarad.

Szentiványi Arpád. Már a javaslat elfogadott czime által kötelezve érzi magát, hogy Zelenka indítványát elfogadja.

Fabiny T. Mudroň félre értette az indítványt, mert itt nem a nyelv eltörléséről van szó. Mi e tekintetben erőszakot senkivel szemben nem használunk. De anomalia a nyelv szerinti szétválasztás s abusus, hogy p. o. a szláv egyház lelkésze csak a magyar lelkész engedelmével végezhesen magyar funkciót, azért az indítványt elfogadja.

Dohnányi L. Ellene van az indítványnak, mert az elnevezések a történelmi fejlődés folytán keletkeztek s az indítvány elfogadása erősödés és béke helyett könnyen az ellenkezőre vezethetne.

Andorka Gyula, Moczkovcsák és Laukó Károly pártoló felszólalásai után az indítványt és a 33. §. mint új 34. §. illesztetett be.

36. §.

Győry Elek. A szakaszt elfogadja, de hézagossá találja, azért kiegészítettetni kéri ezzel: „Ha pedig ott, a hol lakik, egyházközség nincs, azon egyházközségnek lesz tagjává, melyhez a polgári község beosztott.“

Podmaniczky G. br. pártolja Győry módosítását, Bánó József ellenben a 30. § után feleslegesnek tartja.

Zelenka P. Igazat ad Győrynek, hogy a § hézagossá, de ezt pótolni lehet, ha a szöveget így módosítjuk: „Minden á. h. ev. keresztény annak az

egyházközségnek vagy missiói körnek“ stb. lesz tagjává.

Szentiványi A. és Belák István pártolják Győry indítványát, úgyszintén Dohnányi is, de a „lakik“ szó előtt az „állandóan“ jelzöt kívánja felvételni.

Szentiványi József Győry indítványa mellett van.

Trsztyénszky F. Az illetékességi kérdés sok bajt okoz, azért a gyülekezetek beosztása mellett szükség szabatosan megjelölni az egyénnek ahoz való viszonyát is. Dohnányi módosítványát fogadja el.

Fabiny T. Szinte Dohnányi módosítását pártolja, mert ellenkezőleg a 6 heti domicilium sok bajnak lehet forrásává; ezért azt még kibővíteni kíváná ezzel: „állandóan rendes lakhelye van.“

Fördös Vilmos szerint a § célja az, meghatározni az egyházközségi tagság kezdetének idejét, az illetékességről intézkedik a polgári törvény.

Baltik Fr. Ha a § csak az első három sorból állana, elfogadná, de az utolsó részben terheket is szab ki s erre nézve a 6 hét nem lehet irányadó. Házassági szempontból szabjuk meg a 6 hetet, de a teherviselést tegyük egy évtől függővé.

Török J. a következő szövegezést ajánlja: „Minden á. h. ev. keresztyén annak a gyülekezetnek, melynek körében állandóan megtelepedvén 6 hét óta lakik, tagjává lesz.“

Schreiner K. a dnnántúli „Rendszer“ 31. §-át ajánlja.

Többek felszólalása után a § Zelenka Pál módosítványával és Fabiny Teofil almódosítványával fogadtatott el.

37. §.

Laucsek J. A szöveget nem fogadja el, mert a fizetést csak feltételesen mondja ki.

Mudroň Pál. A § jelen szöveg nem maradhat meg, mert megadja a lehetőséget, hogy valaki épen akkor legyen valamely gyülekezet tagjává, amikor fontos választás van.

Győry Elek. A lényegét elfogadja, de az egyetemes javaslat megfelelő §-a szerint kívánja módosítani ily módon: „Az egyházközség tagja lehet az is, ki annak körében nem lakik, de terheit viseli.“

Stefanovics M. Nem helyesli, hogy valaki két egyházközségben is gyakorolhasson jogokat. Módosítsassék azért a § úgy, hogy tagja lehet, de választási jogot csak egy helyen gyakorolhat.

Kaas Ivor br. Elfogadja a §-t, mert megegyez a már előbb kimondott elvekkel, de világosság kedvéért beteendők eme szavak: „Vagyona után rendes egyházi adót fizet.“

Gyurátz F. Szintén a § mellett szól, csak a „rendes“ jelzöt nem helyesli, mert ez maga után vonja a személyi adót is, azért a „rendes“ után még a birtokarány szerinti jelző is beteendő.

Laszkáry és Belák J. a szöveget pártolják.

Többeknek felszólalása után Győry Elek módosítása fogadtatott el s nem mint új §, hanem mint új bekezdés illesztetett be a 36. § után.

38. §.

Győry Elek. Egy lényeges pont a jogok közül kimaradt: t. i. „részt vehetnek az istentiszteletben“, továbbá „az egyházi hivatalokra való választás és választhatóság.“ Ezeket bevetetni kéri.

Schreiner Károly. Lelkészek és tanítók — szavak után még bevetetni kéri „s más tisztviselők.“

Szontágh Pál (gömöri). Az itt mondottak a dolog természetéből folynak, tehát a § kihagyandó. csak az utolsó két sor illesztendő be a 17. § után. Hasonló értelemben nyilatkozik Bánó József, míg Baltik Fr. és Gyurátz F. a § változatlan elfogadása mellett vannak.

Sárkány Sámuel. „Lelkész és tanító“ szavak helyett „egyházi tisztviselők“ kér tétetni.

Fabiny Teofil. Vagy az egészet hagyjuk el, vagy újra kell szövegezni, mert így helytelen.

Trsztyénszky F. Elfogadja a szakaszt Győry Elek és Sárkány Sámuel stilaris módosításával.

Kund előadó megjegyzései után a § Győry Elek módosításával elfogadtatott.

39. §.

Gyurátz F. szerint nem tehető törvénybe oly kötelesség, melynek elmulasztása esetleg megtorlást nem vonhat maga után, azért kihagyatni indítványozza ezen szavakat: „erkölcsös életet folytatni és az egyház kegyelem eszközeivel élni.“

Győry Elek szerint is erkölcsi kötelességet mint jogi kötelességet nem lehet kimondani, azért Gyurátz indítványát pártolja s kihagyatni kéri még ezen szavakat is: „a többség határozatainak engedelmeskedni“, mert ez visszaélésre vezethet. Hasonló értelemben szól Lepossa D. is.

Dohnányi L. Egyházi törvényt alkotunk s ennek alkotásainkkal is kifejezést kell adnunk, azért ezt a szakaszt elfogadja azzal, hogy az istentisztelet látogatása is mint kötelesség statuáltassék.

Justh S. István. Nem lehet kimondani mint kötelességet, „hogy a reájuk ruházott megbizatást elvállalják“, azért kihagyandó.

Szontágh P. (gömöri) Gyurátz és Győry módosítását fogadja el, mert a hol kormányzati dolgokról van szó, nem lehet felvenni a hitéletre vonatkozó kötelességeket. Ezzel a §-al a buzgóságot úgy sem élesztjük, s egyházi cselekvényt prot. elv szerint senkire rádiktálni nem lehet.

Baltik Fr. Elfogadja a §-t, mert az előzőt is elfogadtuk s mert evang. vagyunk. Törvényben ne adjunk senkinek „Freibrief“-et. A vallás erkölcsös életre minden testület súlyt fektet, s szabályaiban is kimondja.

Trsztyénszky F. szerint lehetetlen volna, a §-t elhagyni. Nem lehet ugyan kényszerítőleg keresztül vinni, de nem ismer egyházi alkotmányt, melyben ez kimondva nem volna. De miután a többség absolutismusát nem akarná törvénybe iktatni, Győry E. módosítását pártolja.

Berzsenyi J. a 38. és 39. §-t felcseréltetni véli.

Laszkáry Gy. szintén Győry módosítását pártolja.

Bachát D. szerint logice el kell fogadni a §-t. Hasonlóan nyilatkoznak Ujággh és Kramár B. is.

Chotvács E. elfogadja a §-t, de lehetne enyhébben is kifejezni. A következő módosítást ajánlja: „Az egyház községi tagoktól megkivántatik vallás erkölcsös életet folytatni, az egyház kegyelem eszközeivel élni, az egyház és iskolájával úgy magánéletükkel mint közszolgálatokkal előmozdítani s a reájuk ruházott megbízásokat elvállalni. Kötelességük továbbá, gyermekeik vallásos neveléséről és oktatásáról gondoskodni, az egyházi törvényeknek és rendszabályoknak s a törvényes egyházi felsőbbbségnek engedelmessékedni és az egyházi tartozásokat pontosan leróni.“

Ugy a szakasz mellett mint ellene még számos felszólalás történt, míg végre beható vita után Chotvács Endre szövegezésében elfogadtatott.

1892. május 10-én, délután 4—6.

Elnök jelenti, hogy Fajnor István nyitramegyei képviselő megbízását általa el nem hárítható okok miatt letette, mit a zsinat sajnálattal tudomásul vevén, az elnökséget a választás iránti intézkedéssel megbízta.

Perlaky Elek meleg szavakban emlékeztet meg a ravatalon fekvő Baross Gábor eléggé nem méltányolható érdemeiről, indítványozza, hogy a temetésén a zsinat küldöttségileg képviseltesse magát, az özvegyhez pedig részvét iratot intézzen.

Az indítvány egyhangú helyesléssel fogadtatott.

Következett a napirend. 41. §.

Belák István. Képtelenség lévén, hogy közgyűlési képviselői jog illessen meg, ezen szót a szövegből kihagyatni, s új bekezdésül felvételni azt kéri: „az egyházközséget egyházi és polgári hatóságokkal szemben az egyházközségi elnökség képviseli,“ mi el is fogadtatott.

42. §.

Terray Gy. a 42. és 43. §-t össze kívánná foglalni s részletesen megjelelni, hogy rendkívüli esetekben, ha lelkész vagy felügyelő megtagadja a gyűlés összehívását, micsoda eljárás lenne követendő s ez irányban módosítást is nyújt be, azonban többek hozzászólása után a § változatlanul fogadtatott el.

43. §.

Farbak J. módosításával szemben változatlan elfogadtatott.

44. §.

Schneller I. A közgyűlés hivatalból való tagjai közé felvételni kívánja a vallástanárt, és a gyűlékezeti területén levő középiskola tanárait is, ha a tanintézetet nem is a gyűlékezeti tartja fen, s ez irányban módosítványt nyújt be.

Gaál M. a segédlelkészeket kéri bevételni.

Szontágh Pál (gömöri) az „adót fizető“ előtti a „rendes“ jelző kihagyandó, mert nem minden gyűlékezeten van rendes adó.

Poszvék S. Schnellerrel szemben megjegyzi,

hogy más hatóság alatt álló tanintézetek tanárai, csak fizetett adójuk alapján lehetnek közgyűlés tagjai.

Markó Sándor külön kíván intézkedni azon gyűlékezetekről, melyekben egyházadó nincs és külön azokról, melyekben van.

Prónay D. br. Markó Sándor által beadott módosítványt pártolja, mert ha csak lehet, úgy kell megalkotni törvényeinket, hogy az minden vidékre alkalmazható legyen.

Többek hozzászólása után a § Schneller módosítványának első részével és Gaál módosításával elfogadtatott.

45. §. A vegyes házasságban élő és önjogú nőknek a gyűlékezeti közgyűlésen való képviseltetési jogáról.

dr. Berzsényi J. a következő módosítást ajánlja: „önálló vagy vegyes házasságban élő nők, ha az egyházközség terheit viselik, a közgyűléseken bármely tag által képviseltethetik magukat.“

Poszvék S. Az egyház jellege conservatív; tartsa ezt meg oly kérdéseknél, melyek a próbát még ki nem állották. Ilyen a nők szavazati joga is. Ez az intézkedés számtalan visszaélésre adna alkalmat, azért a §-t mellőzendőnek véli.

Ujággh K. pártolja Poszvék indítványát.

Belák István a §-t pártolja, de a nők szavazati jogát csak a lelkész és tanító választásra kívánja szorítani.

Barcza Géza Berzsényi módosítását pártolja, de hogy visszaélés ne történhessék, azzal kívánja kiegészíteni, hogy „egy tagnak csak egy megbízása lehessen.“

Justh S. István közvetítő indítványt nyújt be. Stefanovics M. Szabályrendeletileg jogot senkinek sem adhatuuk, azért, ha azt megadni akarjuk, itt kell megadnunk. Csatlakozik Berzsényi módosításához.

Guggenberger J. igazságosnak tartja az elvet, azért pártolja.

Laukó K. a nőemancipáció hódítását látja a zsinaton is, de ő az egyházi jogot oly subjektív jognak tartja, mely másra át nem ruházható, azért a szakaszt nem pártolja.

Gyurácz F. Dunántúl ezen jog régóta érvényben van s ő visszaélést nem tapasztalt, inkább azt, hogy ez fejleszti a nőnek egyháza iránti szeretetét, azért Berzsényi módosítását pártolja.

Farbak J. nem lát ebben nőemancipációt. Nem akarjuk mi, hogy a nő közgyűlésekre járjon, ezt nőies érzélem el sem fogadná. De ne idegenítsük el a nőket, kiknek egyetlen gyermekük sokszor csak az egyház. Szabályrendeletre sem bízható ez, mert mit szólnának majd a nők, ha egyik kerület megadná nekik ezt a jogot, a másik pedig megtagadná. Elfogadja Berzsényi módosítását Barcza Gézáéval kiegészítve.

Az előadó pártoló felszólalása után a § Berzsényi és Barcza módosításával elfogadtatott.

46. §. „A közgyűlés elnökei rendszerint a lelkész és gyülekezeti felügyelő.“ Laucsek és Berzsenyi felszólalásai után változatlanul elfogadtattott.

A következő § tárgyalása a másnapi ülés napirendjére tüzetett ki. *Madár Máttyás.*

1892. május 11-én.

Péchy Tamás elnök a gyűlést megnyitván, az előző ülés jkönyve felolvastatott s elfogadtattott.

Tárgyalás alá vétetett az alkotmány-javaslatnak az egyházközségi közgyűlés hatásköréről szóló 47-ik szakasz; „Az egyházközségi közgyűlés hatásköre:

a) megválasztja az egyházközség összes tisztviselőit s azon tisztviselőknél, a kiket fizetés illet, megszabja járandóságait, azon megszorítással, hogy a hiványilag megállapított s az egyházi többség által megerősített fizetések — ide nem értve a netalán személyhez kötött javadalmakat — alább nem szállíthatja;

b) megválasztja az egyháztanácsot s annak tagjait, valamint a koronként választás alá eső tisztviselőket felesketi;

c) képviselőket küld az egyházmegyei közgyűlésre és pedig a szerint, a mint a gyülekezet lélekszám ezernél van nagyobb vagy az 1000-et, 2000-et, 4000-et, 6000-et, 8000-et meghaladja: 1, 2, 3, 4, 5, 6 képviselőt;

d) szavaz az egyházmegyei és kerületi felügyelő, az esperesek és püspök, az egyetemes főjegyző és az egyetemes felügyelő választása alkalmával;

e) nyilatkozik a felsőbb egyházi hatóságok által véleményadás végett leküldött ügyekben;

f) intézkedik az egyházi és iskolai szükségletek fedezéséről, egyházi terhek megállapításáról, kölcsön felvételéről, pénzelhelyezésekről, birtokszerzésről, birtokeladásról, új építkezésről, jelentékenyebb igazításokról, szóval minden az egyházközségi anyagi ügyeire vonatkozó rendszabályokról; úgy egyházi közterhek kivetését és az egyházi terhek kivetési kulcsának megváltoztatását, birtokszerzést, birtokeladást, kölcsönfelvételt s új építkezést tárgyazó határozatainak érvényességében azonban az egyházmegyei közgyűlés jóváhagyása szükséges;

g) tárgyalja az egyháztanács jelentését;

h) megvizsgálja illetve felülvizsgálja az évi számadást és megadja vagy megtagadja a felmentvényt;

i) általában határoz és intézkedik az egyházközséget érdeklő minden ügyben, mely más egyházi hatóság hatáskörébe nem tartozik.“

Kund előadó e szakasz tárgyalásánál a javaslat 95. és 178-ik szakaszát is figyelembe vétetni kívánja.

Laszkáry. A 47. § c) pontjában lefektetett elvet nem fogadja el, mert ez által a népesebb egyházaknak túl nagy befolyás biztosíthatnék esetleg a kisebb egyházaknak elnyomására is, a miből egyenetlenségek támadhatnának u. a. egyházmegyében a kis és nagy egyházak között; ugyanazért módosítást nyújt be a c) ponthoz, melyszerint: „minden egyházközség az egyházmegyei gyűlésre kétszer annyi képviselőt küld, mint a hány az egyházközségben a rendes lelkészi állomások száma.“

Stefanovič ajánlja a szakasznak pontonként való tárgyalását.

Szentiványi Árpád az általános eszmecserét óhajtáná a 47. § pontjai felett s részéről a c) pontban foglalt elvet, valamint Laszkáry módosítását is elvetvén, az egyházi ügyek iránt való szélesebb körű érdeklődés ébresztése végett javasolja, hogy minden egyházközség tetszés szerinti számban küldhessen képviselőket az egyházmegyei gyűlésre, de ott minden egyháznak csak egy szavazata legyen; az f) pontnál e szót „közgyűlés“ e szóval kívánja felcseréltetni „elnökség.“

Farbaký óhajtotta volna felszólalását elhalasztani akkorra, a mikor az egyházmegyeről lesz szó. Szerinte két ellentétes elv küzd itt egymással: a képviseleti és a testületi szavazás elve. Ő a testületi szavazásnak hive; mivel a kisebb egyházak sokszor szegénységük, a nagy egyházak sokszor a nagy távolság miatt nem küldhetnek az őket megillető számban képviselőket az egyházmegyei gyűlésre s ez okból az egyházmegyei gyűlés színhelyéhez közelebb eső egyházaknak teljes számban megjelent képviselői döntenek azon egyháznak sorsa vagy életbevágó érdekei felett, a melyek az érintett okokból kevésbé vannak képviselve. Küldjük azért igenis az egyházmegyei gyűlésre minél több képviselőt, de ott a szavazás legyen testületi s nem képviseleti.

Itt a tárgyalás megszakítatván, elnök jelenti, hogy Baross Gábor kereskedelmi miniszter elhunytá alkalmából a gyászoló családhoz intézendő részvét nyilatkozatot Győry Elek zsinati jegyző elkészítette s az most fel fog olvastatni; a mi megtörténvén, a részvét nyilatkozat szövegezésében változatlanul elfogadtattott s annak aláírásával s az illető helyre eljuttatásával az elnökség megbízott.

Folytatván a tárgyalás, felszólal:

Faix Mihály, kijelentvén, hogy ő is a testületi rendszer hive, de ha ez keresztülvihető nem lenne, hajlandó ez esetben a képviseleti rendszert is elfogadni, úgy azonban, hogy minden egyházközség annyi képviselőt küldjön az egyházmegyei gyűlésre, a hány azon egyházközségben a rendes lelkészi állomások száma s ez irányban a c) ponthoz új módosítást nyújt be.

Tóth Gyula a képviseleti rendszernek barátja, de mert úgy látja, hogy az egyházmegyei gyűlésen a hivatalból küldött képviselők nagy száma mellett a választott képviselőknél száma elenyésző csekély lenne, a c) ponthoz azon újabb módosítást adja be, hogy „az egyház képviselőket küld az egyházmegyei gyűlésre és pedig a szerint, a mint az egyházközség lélekszáma ezernél nem nagyobb vagy az 1000-et, 2000-et, 4000-et, 6000-et, 8000-et meghaladja: 2, 3, 4, 5, 6 képviselőt.“

Szontágh Pál (gömöri). Már a bizottsági ülésen mondotta s most újra mondja, hogy statisztikai adatokon alapuló számítás nélkül bajos dolog e kérdésben dönteni, mert nem látja előre, hogy milyen lesz az egyes egyházmegyei gyűlések képe. Szerinte igazságtalanság volna, ha p. o. egy városi, mivel, két

lelkészi állással felruházott, de talán csak 1500 lelket számláló egyházközség kevesebb képviselőt küldhetne az egyházmegyei gyűlésre, mint egy falusi, kevésbé mivel, egy lelkészi állást fentartó, de talán 4—5000 lelket számláló egyházközség. A szakasz tehát statisztikai adatokra alapuló számítás s ehhez képest újabb szövegezés végett a bizottsághoz visszautasítatni kívánja.

Svehla János elfogadná a c) pontot, mert egyházmegyéjében semmi nehézséggel sem járna annak alkalmazása; de mert a közegyház érdeke más parancsol, azért azt el nem fogadhatja, nehogy a kisebb egyházakat a nagyobb egyházak elnyomhassák, a mit amazok, tekintettel azon nagy áldozatra, melyeket létfenntartásuk s közegyházunk érdekében is évről évre meghoznak, ugyan meg nem érdemelnének.

Bierbrunner Gusztáv a tárgyalás alatt levő egész szakasz helyett az egyetemes zsinati bizottság előmunkálatában ide vonatkozólag foglalt 23. §-t óhajtaná egész terjedelmében felvétetni, mint célirányosabbat.

Szontágh Miklós csatlakozik Szentiványi Á. módosításhoz ehhez adott azonal módosítás mellett, hogy minden egyházközség annyi képviselőt küld az egyházmegyei gyűlésre, a hány vállalkozik, de ezek ott összevéve csak egy szavazatot képviselnek.

Andorka pártolja Tóth Gyula módosítását: azokkal szemben, a kik a történeti multtal és több helyen eddig fenálló gyakorlattal szakítani veszedelmes dolognak tartják, bátran hangoztatja azon meggyőződését, hogy egyházunk szelleme nem fog rosszra változni az által, ha a kormányzás külső formái egyben másban meg is változnának.

Bodiczky Kálmán pártolja Laszkáry módosítását.

Lepossa Dániel a szakasznak f) pontjához nyújt be módosítást, mely szerint az egyházközségnek új építkezést tárgyozó határozatától az egyházmegyei elnökség a szükséges jóváhagyást meg is tagadhatja s erről az egyházmegyei gyűlésen indokolt jelentést tesz: azonban az egyházmegyei gyűlés, a mennyiben jónak látja, az új építkezésben szükséges jóváhagyást ez elnökség ellenkező véleménye dacára is megadhatja.

Bánó József. A c) pontot örömmel üdvözlí és elfogadja, mert abban a jog kiterjesztését, az az újabbkori democratia egyik vívmányának: a képviseleti rendszernek egyházunk által is alkalmazásba vételét látja.

Farbaký félreértett szavait magyarázza.

Justh Sámuel István szerint a kisebb egyházat ugyanazon jog illeti meg, mint a nagy egyházat; a kis adófizetőt, mint a nagy adófizetőt. Ez a democratia elve. A c) pontban foglalt elvnek absurdumát szándékozik megmutatni egy, a saját egyházmegyéjére nézve a c-ben foglalt elvnek alkalmazásával statisztikai adatokra nyugvó kimutatás előterjesztése által, kijelentvén, hogy ő a testületi szavazás híve.

Kaas Ivor br. Principiis obsta! sero... Megtartjuk a régít? a kipróbált jót? vagy alkalmazásba

vegyük az újat? mely könnyen veszedelmessé válhatnak? Szerinte ez most a kérdés! A testületi szavazás a presbyteriális rendszer terére vinné egyházunkat. A képviseleti rendszer elveszi a testülettől a jogot és azt egyesekre ruházza át, a mi lehet a politikai életben helyes, de semmi esetre sem helyes egyházunkban. Mivel ő senkit csupa systemából nem akarna kirekeszteni az egyházi ügyekbe való befolyástól s mivel ő nagy és kis egyházat a lelkészi állások számára való minden tekintet nélkül egyforma jogokkal felruházottnak nem mondhatna: azért ő Szentiványi módosításából megtartja azt, hogy minden egyház küld képviselőket tetszés szerinti számban, Laszkáry módosításából pedig azt, hogy minden egyháznak annyi szavazata van, a hány abban a rendes lelkészi állások száma.

Dohnányi a képviseleti rendszer barátja, a mely az újabb kornak egyik szép vívmánya s azt egyházunk sem mellőzheti. Szerinte a hol a teher nagyobb, ott a jognak is nagyobbnek kell lennie; mivel továbbá a népesebb egyházak túlkapásainak eleje van véve az által, hogy 6, illetve 8 képviselőnél többet a legnagyobb egyház sem küldhet; mivel a gyűléseken a szólásszabadság minden egyháztagnak részére biztosítva lévén, az érdeklődés kizárva nincsen: azért a bizottság javaslatát elvben elfogadja Tóth Gyula és Lepossa módosításával.

Moór Gyula a képviseleti rendszer híve, de azért a c) pontban foglalt elvet úgy a mint van, nem fogadja el, hanem ha az minden nyígtól előbb megszabadíttatik. A testületi szavazás szerinte nehézkes is, sokszor egy és ugyanazon helyiségben lehetetlen is, más felől akadály a egyházunk haladásának. A képviseleti rendszer az érdeklődést nem veszélyezteti, mert nemcsak a szabadszólás joga, de még a kerületi gyűlésre képviselőül megválaszthatás joga is biztosítva van bármely egyháztagnak. Ő azért azt ajánlja, maradjunk tisztán a képviseleti rendszer mellett, s ez okból előre is a 95. § teljes törlését ajánlja. A képviselők számát emelni kell, de azok aztán semmiféle utasítással ne legyenek megkötve szabad elhatározásukban.

Belák István a c) pontot elfogadja Tóth módosításában.

Laukó és Trsztyénszky csatlakozik Laszkáry módosításához.

Poszvék Sándor. Elismeri, hogy egyik legnehezebb kérdéshez jutottunk. Jelszóvá lett e kettő: testületi rendszer, képviseleti rendszer.

Minden egyes felszólaló az általa helyeselt rendszernek előnyeit fejtegette eddig merev ellentétben a maga által nem helyeselt rendszernek hátrányaival. Mindkét elvnek merevségét ellensúlyozni kell, mert itt is, mint mindig ily esetben, közepen az igazság, s épen ezen igazságot tünteti fel a tárgyalás alatt levő javaslat, a mikor egyrészt a képviseleti (47. §.), másrészt a testületi (95. §.) szavazásnak nyit kapukat. Ő is democratának vallja magát s elismeri, hogy a democratianak fő elve az: egyenlőség. De kérdi: egyenlőség az, midőn egy nagy p. o. 15 ezer

elket számláló egyház két lelkési s 15—20 rendes tanítói állással nagy terheket hordozó egyház ugyan annyi jogot gyakorol, mint egy régi, tetemes alapítványokból élő, 2 lelkési s 2—3 tanítói állást fen tartó 1200—1500 lélekből álló kis egyház? . . . Figyelembe kívánja vétetni a történeti fejlődést is. Emlékeztet, hogy az 1791. évi zsinat sok tekintetben a consistorialis rendszernek hódolt, midőn a zsinatba meghívta a patronusokat is tanácskozási és szavazati joggal felruházván azokat; ma pedig a zsinat a képviseleti rendszer alapján van egybealkotva. Hát a presbyteriumban is nem azok tanácskoznak és döntenek-e, a kik oda bevásztattak? . . . A történeti fejlődés is ime egyházunkban a képviseleti rendszerbe visz át, a nélkül, hogy a multtal mindenben egyszerre szakítana. Kifejezést nyer ez a javaslatban is, azért azt Tóth módosítása mellett elfogadásra ajánlja.

Thébusz csatlakozik Laszkáry módosítványához.

Prónay D. br. Sokban egészen egyet ért Poszvékkal és várta is attól, hogy a vegyes rendszert fogja ajánlani, a melynek ő is hive; mert a képviseleti rendszerrel is járhat nagy igazságtalanság, a mint jár sokszor a testületi rendszerrel is, egyik sem lévén maga a tökéletesség. Innen van, hogy két egyházkerületünk a testületi rendszert hozta be, mely egyikben (tiszai) jónak, a másikban (dunán-ineni) rosznak bizonyult; a más két egyházkerület a képviseleti rendszert alkalmazza, mely egyikben (bányai) jónak bizonyult, a másikban (épen Dunántúl) nem gyakoroltatik, bár behozatott. Bizonyos esetekben jó a testületi szavazás, p. o. esperes, püspök stb. választásnál: más esetekben jó a képviseleti szavazás. De ne feledjük, hogy egyházunknak egymástól teljesen független, kisebb-nagyobb egyházaknak szabad csoportosulásából jött létre. Ezen egyházak, mint egyedek, megtartani kívánják az egyedeket megillető jogot és szabadságot s ezektől ő nem hajlandó azokat megfosztani; — úgy azonban, hogy mégis igazságtalan ne legyen, azért annyi szavazatot ad az egyháznak, a hány abban a rendes lelkési állások száma.

Mivel a c) pontban különben sincs következetességgel egész végig a képviseleti elv keresztül vive. mert 8000 léleknél megáll; mivel a szavazati nagyobb, illetve több jognak megnyerhetése majd a nagy egyházakat buzdítani fogja újabb lelkési állások szervezésére: ez okoknál fogva Laszkáry módosítását pártolja.

Stefanovics figyelmeztet, hogy már is benne vagyunk a képviseleti rendszerben. Ennek bizonyosságául utal a már elfogadott 44. §-ra, melyszerint p. o. az 1000 lelket számláló egyházat nem mindenki, hanem legfeljebb 200 tag képviseli; utal a zsinatra, mely szinte képviseleti alapon lett összehíva. A c) pontot tehát tekintettel a 95. §-ra elfogadja.

Elnök jelentvén, hogy még többen vannak szó-lásra feljegyezve, az idő pedig már a d. u. 1 órán túl haladott, az ülést bezárja azon figyelmeztetéssel, hogy miután ma d. u. Baross Gábor keresk. minister temetésén a zsinat testületileg képviselteti magát,

azért az ülés folytatása ma d. u. elmarad s a legközelebbi ülés holnap reggel 9 órakor kezdődik.

Nagy Sándor.

1892. május 13-án.

A tegnap délelőtt és délután tartott ülés jegyzőkönyve felolvastatván hitelesítetett.

Felvétetett az alkotmányügyi törvjavaslat 64. §-a után a 3 alatti cím, mely változatlan elfogadott.

A 65. §-nál Kramár Béla azt indítványozza, hogy az ilyenképen szövegeztessék: „A lelkész az egyházközségnek egyik kormányzója, a lelkiekben gondozója és a lelkési hivatal vezetője” — Elfogadott.

A 66. § Gaál Mihály indítványára, minthogy az már a 61. §-ban úgy is ki van fejezve — kihagyott.

A 67. §-nál Br. Prónay Dezső a szakasz kihagyását indítványozza, Purgly Sándor a szakasz végére oda kívánja toldatni: „és felügyel az iskolákra, különösen a vallásoktatásra.” Laucsek Jónás beadott módosítványában a szakaszban a lelkési teendőket részletesen indítványozza felsorolni. — Kapi Gyula a §-hoz a következő toldást adja be: „Mint az iskolaszék egyik elnöke örködik a felügyelővel együtt az egyházközség iskolájának szelleme felett.” — Schneller István e §-hoz még azt kívánja toldatni „s közreműködik egyháza valamint a közegyház építkezését célzó intézményeknél.” — Zsilinszky Mihály a szakasz fentartása mellett szól s hozzá járul Purgly Sándor módosításához. — Laukó Károly a szakasz egyes részeit indítványozza felcserélni. — Kmetty János a 3.-ik sorban „hirdeti” szó után beillesztetni óhajtja: „az ág. hitv. evang. egyház symbolikus könyveinek értelmében.” Baltik Frigyes a szakaszt elfogadja, Szontágh Pál (nógrádi) Br. Prónay Dezső indítványát pártolja s a szakaszt kihagyni kéri. Hörk József a szakasz szövegezését a következőkép indítványozza: „Mint az egyházközség lelki gondozója örködjék az egyházközség tagjainak hithűsége és erkölcsi tisztasága felett, nevezetesen: a) hirdeti az Isten igéjét; b) kiszolgáltatja a szentségeket, és végzi az összes egyházi szent cselekvényeket; c) gyakorolja a cura pastoralist; d) gondot fordít az ifjuság valláserkölcsi nevelésére; e) és végzi a lelkési hivatal minden egyházi jogi teendőit.” Fabiny Teofil a § 3.-dik sorába „felett” szó után beszuratni kéri: „gyakorolja a hívek házi látogatását.” Andorka Gyula a §-t fentartja, csatlakozik Purgly és Fabiny módosításához. Gyóry E. kihagyatni kéri a szakaszt, ha ez nem történék, csatlakozik Purgly módosításához. Kramár Béla a szakaszt fentartani kívánja Purgly módosításával, Terray Gyula Hörk szövegezését fogadja el avval a megtoldással: „az egyházközség anyagi ügyeinek előmozdítója és szigorú ellenőre.” Radó Kálmán Purgly, Fabiny és Laukó indítványának kibővítésével fentartja a szakaszt. Berzsenyi Jenő a § kihagyása mellett szól, mi ha nem történik Hörk módosítását fogadja el. Ajkay B. kihagyandónak véli a szakaszt, Händel Hörk módosítását ajánlja. Befejez-

tetvén a vita, miután még Kund Samu az előadó szólott, elnök elrendeli a szavazást, mely szerint Hörk József indítványa fogadtatott el általánosságban úgy, hogy az elfogadott szöveg c) pontját képezendi Fabiny Teofil módosítványa, d) pontja helyett pedig Purgly Sándor módosítványa lesz beillesztendő.

A 67. § után Poszvék Sándor egy új § felvételét indítványozza, a mely szólna a lelkészi hivatal felelősségéről, az indítvány nem fogadtatott el.

A 68. § tárgyalásánál Ritter Károly indítványozza, hogy az első pontban e szó „rendszerint“ maradjon el. — Továbbá a 2-ik és 3-ik pont e szavaktól kezdve: „kivételes esetekben“ egészen elhagyassék. Az indítvány elfogadtatott.

69. §. Tárgyaltatván Gyurácz Ferencz a szakaszhoz azt kéri toldatni: „és lelkészszé felavatását hiteles okmányokkal igazolja.“ Belák István a §-hoz hozzátétetni ajánlja: „mint segédlelkész legalább egy évig működött.“ Breznik János a szövegben e szó után „elvégezte“ beillesztetni szeretné: „és ebből legalább két évet a honi theol. intézetben töltött.“ Török József ilyen módosítványt kér: „és mint segédlelkész 2 éven keresztül már gyakorlatilag is működött.“ Poszvék Sándor azt kívánja hozzátétetni a szakaszhoz „s a lelkészi hivatalra törvényes módon felavattatott.“ Moór Gyula csatlakozik Belák és Török indítványához s nem helyesli Poszvék azon állítását, hogy ezek az indítványok nem ehhez a szakaszhoz valók. Schneller István a Belák István módosítványához ezen toldást ajánlja: „Ez utóbbi kötelesség alól csak a theol. tanári vizsgát tett egyéinek vannak felmentve. A segédlelkészekül nem alkalmazott lelkészjelölteknek gyakorlati téren való kiképzésük érdekében az egyház egyetem gondoskodik.“ Farbak J. a Belák István módosítványához e toldást ajánlja még: „utóbbi feltétel alól szükség esetén felmentvényt adhat a püspök.“ B. Prónay Dezső emel szót s beszédében azon nézetének ad kifejezést, hogy helytelen munkát végezzünk akkor, ha olyan kánonokat alkotunk, melyeket a gyakorlatban alkalmazni nem lehet. Baltik a szakaszt elfogadja, Thébusz, Justh két évet kíván legalább a segédlelkészekről gyakorlatban töltetni. Végül Stettner Gyula a 2-ik sorban a „24 éves“ helyett „nagykorú“-t ajánl. Befejeztetvén a vita, az előadó azon stílárius módosításával, hogy az első szó „lelkészül“ helyett „lelkésznek“ tétessék a szakasz elfogadtatott a bizottság szövegezésében.

Justh Sámuel 68-ik §. után egy új szakaszt akar felvételni a segédlelkészi állomások szervezése tárgyában — indítványa nem fogadtatott el. — A 70-ik §. változatlanul elfogadtatott a 71-ik szakasz színté.

A 72. §-hoz Gaál Mihály módosítványában azt kívánja, hogy a 2-ik sor végén s a 3-ik sor elején e helyett: „a gyülekezeti felügyelő“ az lenne teendő: „az egyházmegyei felügyelő.“ A szakaszt a zsinat ezen a módosítással elfogadta. — A 73. §-ban az „életössziglanra“ szónál a „ra“ kihagyandó. A 74-ik szakasz fentartatik, a 75-ik b. Prónay Dezső indít-

ványára kimarad. A 76-ik §-t b. Prónay D. indítványa ellenében a zsinat fentartatni kívánja. A 77., 78. §-ok változatlanul megmaradnak, a 78-ik szakaszánál Bodiczky Kálmán „egy negyed évre“ helyett „egy félévre“ és „az elhunytal egy háztartásban élt családtagokat“ helyett „az elhunytak árvaikat“ indítványozza felvételni. Chotvács Endre szinte fél évet indítványoz. Trsztyénszky a szöveget e pótlással javasolja még megtoldani: „az egyházközség pedig hivatalból ellátandó.“ Szentiványi Árpád azt ajánlja e szó után: „özvegyet,“ a szövegben ez: „illetve leszármazóit.“ A szakasz Bodiczky és Szentiványi módosításával lett elfogadva úgy, hogy a Bodiczky indítványának csak az első része „egy fél-évre“ tartatott meg. A 80-ik §-ból b. Prónay D. felszólására „az egyházmegyei gyámintézet“ szavak helyett „lelkészi nyugdíjintézet“ tétetett. Ugyan b. Prónay Dezső módosítványára lett elfogadva az is, hogy „sem ugyanazon háztartásban élt családtagok“ helyett beillesztendő: „sem leszármazók, sem munkaképtelen szülők.“ Kimondatott továbbá az is, hogy bár a 79-ik §-nál elfogadott módosítvány szerint ott „egy negyedévre“ helyett „félévre“ vétetett fel: itt a 80-ik szakaszánál az „egy negyed évre“ szavak változatlanul meghagyatnak.

Ezek után a tanácskozás félbeszakított; az elnök a tárgyalás tovább való folytatását a délutáni gyűlésre tűzte ki.

Németh Pál.

május 13-án, délutáni ülés.

A délelőtti ülés jegyzőkönyve felolvasatván hitelesítetett.

Felvétel a 82. §, mely Händel Vilmos javaslata értelmében kihagyatott.

A 83. §-hoz gömöri Szontágh Pál egy módosítványt ad be, mely szerint „a gyülekezet tudtával“ e szavakkal lett a szakasz elfogadva: „az egyházközségi közgyűlés tudtával.“

A 4. fejezet címe Lepossa Dániel ezen szövegezésével lett elfogadva: „az egyházközség egyéb rendes tisztviselői.“

Thébusz, Győry és Terray javaslatai eljetttek.

A törvény javaslat 84. szakasza, melyhez Thébusz János, Chotvács Endre, Zelenka Pál, Terray Gyula, Győry Elek, Ujágh Károly adtak be módosításokat, a következőképen szövegeztetett: „Az egyházközség tisztviselői közé tartoznak a lelkészen vagy lelkész tanítón és egyházközségi felügyelőn kívül még az ügyész, a tanító, a jegyző és gondnok (pénztáros), kik mindannyian az egyházi törvény alatt állanak és a kiknek jogai és kötelességei, a meunyiben a törvényben meghatározva nincsenek, szabályrendeletileg állapítatnak meg.“

Az 5. fejezet címe, a 85. § szövege a III. szakasz) betűjének címe és 86. szakasz szövege változatlanul fentartatik.

A 87. § elejéül Zelenka Pál ezen szavakat kívánja felvételni: „Az alakított egyházak és missziói körök egyházmegyékbe beosztásához.“ A módosítvány elfogadtatott.

A 88. §-t Perlaky E., Bierbrunner G., dr. Schreiner Károly kihagyatni kívánják. Szavazásnál a szakasz a kihagyási indítványok elvetésével változatlanul fentartott.

A B) betű címe elfogadtatik, a 89. § szövegéből Belák István javasolja ezen szót kihagyni: „képviselőti“. A zsinat változatlanul megtartja a szöveget.

A törvényjavaslat 90. §-át Sárkány Sámuel így kívánja szövegeztetni: „Az egyházmegyei közgyűlést az elnökség kölcsönös egyetértésével hívja össze.“ — A bizottság szövegezése tartatik meg.

A 91. §. b) pontját br. Prónay Dezső kihagyatni kéri. Az indítvány nem fogadtatott el, a szakasz megmarad változatlanul.

A 92. szakaszhoz a következő módosítások adattak be: Schneller István a a) pontban beszuratni kívánja e szót „iskolalátogatók“, a b) pontban pedig „az egyházmegyei főiskolák“ helyett az egyházmegye területén levő főiskolák.“ Az ajánlott módosítványok elfogadtatnak. Dohnányi Lajos és Kapi Gyula indítványa elvetetik.

A 93. § megtartatik változatlanul.

A 94. § s) pontjához Laszkáry Gyula, Gaál Mihály, báró Prónay Dezső, báró Podmaniczky Géza, báró Radvánszky János, Szentiványi Árpád, Poszvék Sándor, dr. Schreiner Károly, gömöri Szontágh Pál, Svehla János a következő módosítványt adtak be: „Követeket küld az egyházkerületi gyűlésre egyházainak számarányához képest 10 egyházközségnél kisebb egyházmegye 2-öt, 10—20 egyházközséget számláló egyházmegye 4-et, 20—30 egyházközséget számláló egyházmegye 6-ot, 30 egyházközségnél álló többször álló egyházmegye 8-at, és pedig felét a lelkészek, felét a nemlelkészek sorából. Szabadságában áll azonban minden egyházmegyének ezen meghatározott számú követein felül egyszerű jegyzőkönyvi kivonat mellett tagjai közül többeket is küldeni, kik a tanácskozmányban részt vehetnek, de szavazatjoggal nem bírnak.“

A benyújtott módosítvány felett hosszabb vita folytatott, míg az elnök úr az ülést az idő előrehaladottsága miatt bezárta s a tárgyalás folytatását a másnap ülésre tűzte ki.

Május 14-én délelőtt.

Jegyzőkönyv felolvasatott s hitelesített.

Ezután a közgyűlés tovább folytatta a 94. §-nak tegnapi megkezdett tárgyalását. Szentiványi Árpád, Laszkáry Gy. módosítványához kiegészítésül a következő módosítványt ajánlja: „Ez utóbbiak a kiküldetés sorrendjében helyettesítik a netalán távol levő követeket és gyakorolják a szavazási jogot.“ Fabiny Teofil ugyancsak Laszkáry módosítványában a „követek“ kifejezést e szóval „képviselők“ indítványozza felcseréltetni — az első kikezdés után pedig mint új kikezdést ezen mondat beillesztését javasolja: „Az egyházközségek számításánál a rendes lelkészi állomások képezik a kulcsot.“

Végül Moór Gy. a 94 § s) p. helyett a következő módosítványt adja be: „Megbízó levéllel ellátott képviselőket küld ez egyházker. közgyűlésre és pedig minden hűsznál kevesebb egyházközség után 2-öt, 20-nál több egyházközség után 4 képviselőt felerészben a lelkészek, felerészben pedig a nem lelkészek közül, az egyházközségek rendes lelkészi állomásaik szerint számíttatván.“

A 94. § b), c), e), m), n) pontjainak elhagyását indítványozza, a 7. pontból e szavakat „véglegesen“ és „első fokon“ kitörülését „r) p.-ből e szavaktól kezdve „s a beérkezendő szavazatok“-tól a mondat részt kihagyni kívánja.

Schneller István a h) p. első sorában e szó helyett „egyházmegyei“ az „egyházmegyei hatóság alatt álló“ kifejezést ajánlja. A kérdés a vita után feltételezett, a közgyűlés a 94. § első kikezdését, továbbá a), b), és c), d) pontjait változatlanul fentartotta. A h) p-nál Schneller I. módosítványa elfogadtatott, az i), k), l) pontok megmaradnak. Az m) pont br. Prónay D. módosítása szerint a „végleges“ szó kihagyásával, az r) pont utolsó részének elhagyásával tartatott meg.

Az s) pontnál a bizottság szövegezése s Moór Gyula módosítása mellőzésével Laszkáry Gy. módosítványa lett elfogadva Szentiványi Árpád és Fabinyi módosításával együtt, mely szövegezve így hangzik: „képviselőket küld az egyházkerületi gyűlésre egyházainak számaránya szerint. Az egyházközségek számításánál a rendes lelkészi állomások képezik a kulcsot, 10 egyházközségnél kisebb küld 2-öt, 10—20-ig 4-et, 20—30-ig 6-ot, 30-on felül 8-at felerészben a lelkészek, felerészben a nem lelkészek közül.“

A 95. szakasznál Szentiványi Árpád tesz ilyenféle módosítványt: „a szavazás egyházmegyei közgyűlésen testületileg történik.“ Schneller István indítványozza még kiegészítésül: „és pedig úgy, hogy a 48. § pontja értelmében számítanak az egyház szavazatai“, továbbá a tanintézetek összes képviselői. A közgyűlés mind a két indítványt elveti. A bizottság szövegezése megmarad.

A 96. § fentartatik. 97-hez Belák István ad módosítást, de nem fogadtatik el. A 98. § változatlanul megmarad. C. alatt a cím, a 99. szakasz a 100, 101. és 102. szinte fentartatik. 103-nál Farkas J. indítványa nem fogadtatik el, megmarad a szöveg. A 104. §-hoz Purgly S. csatolni kívánja e szavakat: „6 évre“. Brezuyik I. az 5-ik sorban „a hatóság alá tartozó helyett“ ezen kifejezést ajánlja: „területen levő“ „főgymnásium“ helyett „főiskolát.“ A szakasz Purgly S. indítványával lett elfogadva. A 105. §-t Gaál M. kihagyatni kéri, a közgyűlés fentartja.

A 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112. feletti cím, 113, 114, 115-ik szakaszok változatlanul megmaradnak.

A tárgyalás befejeztetvén, az ülés bezárattott.

Németh Pál.

1892. május 16.

Fabiny Teophil alelnök az ülést megnyitván a jegyzőkönyv felolvastatott és hitelesített.

Gaál Mihály a napirend előtt személyes kérdésben kíván szót emelni, azért, mivel a lapok nem referáltak kellő hűséggel az ülés azon részéről, a melynek alkalmával ő Prónay Dezső báró beszédét ezen közbe kiáltással: „gyönyörű szabadság“ megszakította. — Az elnök kijelentette, miszerint az ügyrend illető pontját, a mely megengedi, hogy valaki félreértett szavainak helyreigazítása céljából szót emeljen, a jelen esetre alkalmazhatónak nem tartja s azért a szót Gaál Mihálynak ezen célból meg nem adhatja.

Tárgyaltatott a kérvényi bizottság jelentése s az eperjesi collegium pártfogóságának, a vasi felső esperességtanító értekezletének, a tolna-baranyai esperesség sióvidéki tanítói körének, a győrmegyei tanító egyletnek kérvényéből az egyes pontok az illető bizottságokhoz, a magyarhoni ág. h. ev. theologiai intézetek tanulóinak kérvénye pedig a püspöki karhoz utasítottatott; az eperjesi theologia ifjúságának kérvénye, melyben a külföldi stipendiumoknak az egyetemes egyház kezelése alá vételét kéri, Belohorszky Gábor kérvénye, a melyben a bosznia-horvát-szlavonországi egyházközségeknek a magyarhoni ág. h. ev. egyházba való bekebelezését kéri, kiadatik az egyetemes felügyelőnek. Petényi Otto kérvénye, a vasárnapi munkaszünetnek, a tisztviselőkre leendő kiterjesztése ügyében, figyelembe nem vétetett, miután már van országos törvény a vasárnapi munkaszünet ügyében.

Tárgyaltatott az alkotmányjavaslat 120. §., a mely következőképen hangzik:

120. §. Az egyházkerületi közgyűlésen a püspök és az egyházkerületi felügyelő, — ha pedig ezek akadályozva volnának vagy állásuk üresedésben volna, a jelenlevők között hivatalára nézve legidősebb esperes és egyházmegyei felügyelő elnököl.

A zsinat ezen §-t vita nélkül elfogadta.

Tárgyaltatott a 121. §., a mely a következőképen hangzik:

121. §. Az egyházkerületi közgyűlés hatásköre:

- a) tárgyalja a püspök évi jelentését, és annak nyomán nyilvántartja az egyházkerület összes viszonyait, elrendeli a szükségesnek mutatkozó teendőket;
- b) őrökdi az ev. tan tisztasága felett, s azon van, hogy az a templomokban és iskolákban az egyház hitelvei szerint hirdettség;
- c) gondoskodik a valláserkölcsei élet ápolásáról és a netalán mutatkozó visszaélések megszüntetéséről;
- d) különös gondot fordít a szórványhelyekre (diaspora), s az ott működő rendes lelkészeket és hitoktatókat anyagilag is támogatja;
- e) őrökdi az egyház önkormányzata és egyéb törvényes jogai felett, s azokat megvédeni igyekszik;
- f) gondoskodik arról, hogy szabályrendeletei és határozatai foganatosíttassanak;
- g) tárgyalja a bizottság és egyes tisztviselők jelentéseit, valamint a benyújtott indítványokat, feleb-

bezéseket, kérvényeket és panaszokat s a szükséghez képest intézkedik;

h) figyelemmel kíséri az összes iskolai ügyet és gondoskodik arról, hogy a középiskolákban, — a melyek tudta nélkül nem állíthatók fel és államsegélyt nem fogadhatnak el, — mindenek az egyetemes gyűlés, az elemi iskolákban pedig az egyházkerület által megállapított tanterv és utasítás szerint történjenek; gondoskodik arról, hogy az elemi iskolákban csak az egyházkerület által jóváhagyott tankönyvek használtassanak;

i) gondoskodik az egyházkerület szükségleteinek fedezéséről s megállapítja az előirányzatot; az egyházmegyét terhelő új követéseket illetőleg azonban előbb az egyházmegyét is meghallgatja;

j) kezeli az egyházkerület vagyonát, illetőleg ellenőrzi az egyházkerület tulajdonát képező vagy kezelésére bízott alapítványoknak, alapoknak és pénztáraknak kezelését és különösen őrökdi a felett, hogy az alapok és alapítványok csonkítatlanul fennmaradjanak és céljaikra fordíttassanak;

k) felügyel az egyházkerület jótékony intézeteire;

l) határoz a rendelkezése alatt álló segélypénzek hováfördítéséről;

m) megvizsgálja az egyházkerület pénztáraitól vezetett számadásokat és megadja vagy megtagadja a felmentvényt;

n) megválasztja a püspök és egyházkerületi felügyelő kivételével, az egyházkerület összes tisztviselőit, s megalapítja azoknak tiszteletdíjait;

o) megválasztja az egyházkerületi törvényszéket és a szükséges bizottságokat;

p) véglegesen határoz a lelkési díjlevelek ügyében;

q) a püspöki és egyházkerületi felügyelői állás megüresedése esetén annak betöltése iránt intézkedik, s a beérkezendő szavazatok felbontására, a választás elrendelésével egyidejűleg, bizottságot küld ki;

r) megbízólevéllel ellátott képviselőket küld az egyetemes közgyűlésre és pedig úgy a lelkészek, mint a nemlelkészek közül, egygyel többet, mint a hányszor az egyházkerület népességét kifejező lélekszám 20,000-rel osztható és meghatározza ezen képviselők napidíjait;

s) nyilatkozik az egyetemes közgyűlés által elküldött és az egyházmegyék által megvitattott ügyekben és tárgyalja az egyetemes közgyűlés tanácskozási alá kerülő kérdéseket;

t) végrehajtja az egyetemes közgyűlés törvényes határozatait, a mennyiben ez hatáskörébe tartozik;

u) az utolsó kerületi közgyűlés óta beérkezett kormányrendeleteket vagy egyszerűen tudomásul veszi, vagy érdemileg tárgyalja és elintézi;

v) általában határoz és intézkedik az egyházkerületet érdeklő minden ügyben, a mely más egyházi hatóság hatáskörébe nem tartozik.

A zsinat az e) pontnak négy utolsó szavát „s azokat megvédeni igyekszik“ b. Kaas Ivor indítványára kihagyta, az f) pontot törölte, a h) pontot így módosította: „figyelemmel kíséri az összes iskolai ügyet és gondoskodik arról, hogy a középiskolák-

ban — a melyek az egyetemes gyűlés beleegyezése nélkül sem fel nem állíthatók, sem államsegélyt el nem fogadhatnak — valamint az elemi iskolákban és tanítóképzőintézetekben, mindenek az egyetemes gyűlés által megállapított tanterv és utasítás szerint történjenek; gondoskodik arról, hogy az elemi iskolákban csak az egyházkerület által jóváhagyott tankönyvek használtassanak.“

Ezután az ülés 3 percre felfüggesztett, a mely idő elmúlva Péchy Tamás foglalta el az elnöki széket. Az i) j) k) l) m) n) o) pontok változatlanul, vita nélkül elfogadtattak.

A p) pontnál Chotvács Endre a következő módosítványt nyújtja be: „véglegesen határoz a lelkészi és tanítói díjlevelek ügyében.“

Moór Gyula ezen p. kihagyását indítványozza; Győry Elek a díjlevél kifejezést „hivány“ kifejezéssel akarja kicserélni.

A zsinat ezen pontot így fogadta el: „véglegesen határoz a lelkészi és tanítói hiványok (vocatorok) ügyében.“

A q) pontnak azon része, mely az „intézkedik“ szó után következik, Gyurácz Ferencz indítványára töröltetett.

Az r) pont töröltetett s helyette elfogadtatott Győry Elek módosítványának szövege, a mely szerint az egyházkerületi közgyűlés nem a kerületnek lélekszáma, hanem a kerületek egyházközségeinek száma szerint küldjön képviselőket az egyetemes közgyűlésre oly formán, hogy az egyházközségek számításánál a rendes lelkészi állomások száma képezze a kulcsot. — Győry Elek azon indítványa azonban, mely szerint minden 30 egyházközség után küldessék két képviselő, egy a lelkészek, egy a nem lelkészek közül, nem fogadtatott el, hanem Zelenka Pál módosítványa értelmében az mondatott ki, hogy minden 20 egyházközség után küldessék két képviselő.

Az s) t) u) v) pontok vita nélkül változatlanul elfogadtattak.

Tárgyaltatott és vita nélkül változatlanul elfogadtatott a 122. és 123. §§., a melyek így hangzanak:

122. §. A szavazás az egyházkerületi közgyűlésen rendszerint fejenként történik.

Oly kérdésekben azonban, a melyek az egyházmegyékkal előleges megvitatás és véleményadás végett közöltettek, vagy új közterhek kivetését, vagy a közterhek kivetési kulcsának megváltoztatását célozzák, egyházmegyéenként való szavazás áll be.

123. §. Fejenként történő szavazásnál az egyházkerületi közgyűlés minden tagjának csak egy-egy szavazata van.

Tárgyaltatott a 124. §., a mely így hangzik:

124. §. Az egyházkerületi közgyűlés szabályszerűen hitelesített jegyzőkönyvének egy-egy példánya az egyházkerület egyházmegyéinek és gyülekezeteinek, valamint az egyház-egyetem elnökségének és levéltárának is hivatalból megküldendő.

Elfogadtatott Kapi Gyula azon módosítványá-

val, a mely szerint a „gyülekezeteinek“ szó után beszúrandó: „fő- és középiskoláknak és tanítóképzőintézeteknek.“

Tárgyaltatott és elfogadtatott a 125. és 126. §§., mely így hangzik:

125. §. Egyházkerületi közgyűlés évenként legalább egyszer, ezenkívül pedig annyiszor tartandó, a hányszor azt az egyházmegyék többsége kívánja, az egyházi felsőbb hatóság elrendeli, vagy az egyházkerületi elnökség szükségesnek tartja.

C) Az egyházkerület tisztviselői.

1. Az egyházkerületi elnökség.

126. §. Az egyházkerületi elnökség az egyházkerületi felügyelőből és a püspökökből áll, a kik egyenlő joggal és felelősséggel kormányozzák és képviselik az egyházkerületet és annak összes ügyeit egyetértőleg vezetik.

Tárgyaltatott a 127. §, mely így hangzik:

127. §. Kivéve azokat a jogokat és köteleseket, a melyek a püspököt kizárólag lelkészi, illetve főpásztori jellegénél fogva illetik meg, az egyházkerületi felügyelőnek, mint a püspök elnöktársának. a püspökével azonos jogai és kötelelességei vannak.

Elfogadtatott Baltik Fr. azon indítványával, mely szerint a §-hoz toldassék: „A kerület közigazgatásának vezetése a püspököt illeti.“

A törvényjavaslat 128—135. §§-ai bezárólag vita nélkül változatlanul elfogadtattak, a mint következik:

128. §. A püspök felügyel az egyházkerületi felügyelővel együtt az egyházkerületben, egyházmegyékben, gyülekezetekben és iskolákban általában a jó rendre, hogy a tisztviselők és bizottságok kötelesegekben híven eljárjanak, hogy az alsóbb és felsőbb iskolákban evang. keresztyén vallás- és egyház- vagy államellenes szellem lábra ne kapjon, azokban ily irányú elvek ne terjesztessenek, ily tartalmú könyvek ne használtassanak.

129. §. A püspök és az egyházkerületi felügyelő az egyház tanaitól eltávozókat, az erkölcsiség ellen vétőket, botrányos életűeket, a hivatalos kötelesegeiket mulasztókat vonják felelősségre s ha nem sikerülne őket az igazság és erkölcs ösvényére visszavezetni, függeszszék fel hivatalaiktól s tegyék át ügyöket az illetékes egyházi törvényszékhez.

130. §. A püspök és az egyházkerületi felügyelő végrehajtja az egyházkerületben a felsőbb egyházhatósági határozatokat és rendeleteket.

131. §. A püspök és az egyházkerületi felügyelő joga és kötelesege figyelmét az egyházkerület anyagi viszonyaira is kiterjeszteni, hogy az egyházi vagyon híven kezeltessek s gyarapíttassék, az alapítványok kártól és veszélytől megóvassanak s az alapítók által kitűzött célokra fordíttassanak.

132. §. Az egyházkerület, egyházmegyék, gyülekezetek és iskolák bármily néven nevezendő tisztviselői kötelesek a püspöknek és egyházkerületi felügyelőnek törvényes meghagyásait teljesíteni, kérdéseire válaszolni, figyelmeztetéseit, intéseit elfogadni s ha kívánatlik, eljárásukról nekik számot adni.

133. §. A püspök és az egyházkerületi felügyelő egyházigazgatási tekintetben szakadatlan érintkezésben állanak az egyetemes egyházi és iskolai felügyelővel, az egyetemes közgyűléssel s az ország kormányával.

134. §. A püspök és a felügyelő a kormánytól vett s egyházi ügyeket érintő közleményeket vagy magok intézik el, vagy azokhoz, a kiket illetnek, eljuttatják.

Azon kormányrendeletek azonban, melyek az egyház közjogi állását érintik s az egyházi alkotmánnyal vagy a hitelvekkel ellenkeznek, közgyűlési tárgyalás előtt nem teljesíthetők s nem körözhetők.

135. §. A püspök és egyházkerületi felügyelő az egyház, az iskola s egyháztagok érdekében a kormányhoz felterjesztéseket tehetnek.

Azon közgyűlési határozatok azonban, a melyek az országos törvények szerint a kormány jóváhagyását igénylik, az egyetemes közgyűlés közvetítésével küldendők el.

A törvényjavaslat 136. §-a, mely így hangzik:

136. §. A püspök és az egyházkerületi felügyelő érintkezésben állanak az egyes egyházkerületek elnökségével és az ev. ref. testvéregyház előljáróival is, ápolván mindezekkel a békét s hitrokonni szeretetet és munkálván velök vállalva az anyaszentegyház javát s Isten országának felvirágozását.

elfogadtatott Krcsméry azon módosításával, mely ezen az „egyházkerületek elnökségével“ helyett „a többi egyházkerületek elnökségével“ teendő.

A törvényjavaslat 137. §-a, mely így hangzik:

137. §. A püspök legfőbb hivatása öröködni, hogy a Krisztus anyaszentegyháza úgy a nyájra, mint ennek pásztoraira nézve, mindinkább épüljön.

Vita nélkül elfogadtott.

Tárgyaltatott a törvényjavaslat 138. §-a, mely így hangzik:

138. §. A püspök kizárólagos joga, illetve kötelessége az egyházkerület gyülekezeteit hivatalosan meglátogatni, oly módon, hogy ily látogatásban minden 25 év alatt lehetőleg minden gyülekezet részeseüljön.

Fabiny Teofil beadja azon módosítványt, a mely szerint a „kizárólagos“ szó elhagyandó s a 25 év helyett az teendő ki, hogy a püspök időnkint tartozik meglátogatni az egyházközséget. Ugyanazt indítványozza Baltik Frigyes. Terray Gyula 20 évet, Zsilinszky Mihály 10 évet, br. Kaas Ivor 15 évet kíván betétni; Bierbrunner szerint „hivataloskodása alatt legalább egyszer“, Kramár Béla szerint „a szükséghez képest“, Bodiczky Kálmán szerint „gyakrabban és ingyen“, Belohorszky szerint „a szükséghez képest“ látogassa meg a püspök. Trsztyénszky F. azt kívánja kimondatni, hogy a püspök az egyházak, egyházmegyék, iskolák viszonyait tüzetesen ismerje. Chotvács egyesíteni akarja Zsilinszky és Terray indítványát.

A zsinat Fabiny Teofil indítványát fogadta el.

A törvényjavaslat 139. §., mely így hangzik:

139. §. A püspök kizárólagos joga, illetve kötelessége, felügyelni a leendő lelkészek és tanítók nevelésére és képzésére, tehát a theologiai és a tanítóképző intézetekre, valamint a lelkész és tanítójelölteknek erkölcsi és tudományos életére.

A „kizárólagos“ szó kihagyásával fogadtatott el.

A törvényjavaslat 140. §., mely így hangzik:

140. §. A püspök kizárólagos joga és kötelessége felavatni a hitjelölteket.

Elfogadtatott Händl Vilmos azon indítványával, a mely szerint „hitjelöltek“ helyett „lelkészjelöltek“ teendő.

A törvényjavaslat 141. §., mely így hangzik:

141. §. A püspök kizárólagos joga és kötelessége felavatni a templomokat. Ezt azonban a püspök akadályoztatása esetén, de mindig csak a püspök egyenes megbízásából, az illetékes esperes is elvégezheti.

Elfogadtatott a „kizárólagos“ szó kihagyásával. A törvényjavaslat 142. és 143. §§., melyek a következőképen hangzanak:

142. §. A püspök az egyházkerület egyházi és iskolai állapotáról, hivatalos eljárásairól, az egyházkerület életében felmerülő nevezetesebb mozzanatokról, az egyházkerületi közgyűlésnek évenként kimerítő jelentést tesz.

143. §. Az egyházkerületi felügyelő állásának megüresedése esetén, ennek teendőit az új felügyelő beiktatásáig, a hivatalra nézve legidősebb egyházmegyei felügyelő; a püspöki hivatal megüresedése esetén a püspöki teendőket, az új püspök beiktatásáig ideiglenesen, a hivatalra nézve legidősebb esperes végzi.

Vita nélkül elfogadtattak.

Tárgyaltatott a törvényjavaslat 144. §., a mely a következőképen hangzik:

144. §. A püspököt az egyházkerület kebelében működő rendes lelkészek s lelkészi oklevéllel bíró rendes theologiai tanárok közül, az egyházkerületi felügyelőt pedig a magyar honpolgársággal bíró ev. világi egyének sorából, az egyházkerületbeli gyülekezetek (48. §.) főiskolák, főgymnásiumok, és önálló tanítóképző intézetek (105. §.) a) b) általános szavazat többséggel élethossziglanra választják.

Csipkay Károly indítványozza, hogy a püspökök és kerületi felügyelők az egyetemes közgyűlés hármass jelelése alapján választassanak az illető kerületek által és pedig a püspökök az illető kerület lelkészei közül, a felügyelők akármelyik kerület egyénei közül. E szerint beszúrandó volna „a püspököt“ szó után „az egyetemes közgyűlés hármass jelelése alapján“, „az egyházkerületi felügyelőt pedig“ szavak után „hasonlóképen az egyetemes közgyűlés hármass kijelelése mellett.“

Br. Kaas Ivor azt óhajtja, hogy az egyházkerületi felügyelőket az egyházegyetem összes egyházközségei válasszák az illető kerület számára, de jelelés ne legyen.

Zelenka Pál kijelenti, hogy akkor, a midőn a zsinat ezen kérdésben a zártülésben való tanács-

kozásra nem volt hajlandó, mindjárt tudta, hogy ez a zsinat nem a 116 képviselő összesége, hanem vannak egyes körök, a melyek itt is kormányozni akarnak, és meglepetésekben akarnak bennünket részéssíteni. Ezen két indítvány is ilyen meglepetés akar lenni. Hogy mit czéloznak ezen indítványok, nem tudja, de sejtí. Ezért és mivel a szabadválasztást minden fokon fenn akarja tartani s nem akarja azt candidatio által megszorítani, a javaslat szövegét kívánja fentartani és ellene szavaz úgy Csipkay mint Kaas Ivor indítványának.

A zsinat a szakaszt változatlanul elfogadta.

A törvényjavaslat 145. és 146. §§-ai a mint következnek:

145. §. Püspök és egyházkerületi felügyelő választásakor az egyházkerületbeli főiskoláknak, főgymnásiumoknak és önálló tanítóképző intézeteknek egy-egy szavazata van.

146. §. Püspök és egyházkerületi felügyelő választásakor a gyülekezetek és tanintézetek szavazatai, a szavazatok felbontására kiküldött bizottság (121. §. g) által a 108., 109., 110. §§-okban meghatározott módon, a 48. §., 105. §. a), b) pontja, 145., 106., 107. §§. szem előtt tartásával bírálándók el.

Vita nélkül változatlanul elfogadtattak.

Tárgyaltattott a törvényjavaslat 147. §-a, mely a következőképen hangzik:

147. §. A püspöknek egyházkerületében rendes lelkési hivatalt is kell elfoglalnia.

Zelenka Pál ezen § kihagyását és helyette a következő szövegezést kívánja: „A püspök mint rendes lelkész mellé másodlelkész és irodavezető alkalmazandó.

Kaas Ivor ellene van Zelenka Pál indítványának s azt kívánja, maradjon a püspök ezután is olyan rendes lelkész a milyen volt eddig, de kapjon káplánt, a hány csak kell. A § fentartása mellett van, épen így nógrádi Szontágh Pál.

Radványi István elősorolja a püspöknek teendőit, kimutatja, hogy mennyit szenved s károsodik az az egyház, a melynek lelkésze püspök és csatlakozik Zelenka Pál indítványához.

Bodiczky Kálmán a § fentartása mellett szól, de utána tétetni kívánja: „lelkési minőségben való helyettesítéséről az egyházkerület gondoskodni köteles.“

Szentiványi Árpád a § fentartása mellett van, mert Zelenka Pál indítványa hierarchiára vezet. Terray Gyula attól fél, hogy azon esetben, ha a püspök másodlelkészt kap, majd az esperesek is előállanak és másodlelkészeket kérnek.

Zsilinszky Mihály főispán Zelenka Pál indítványát pártolja. És pedig nem csak azért, mivel az irodai teendők egyre jobban szaporódnak, hanem azért is, mert amit a protestantismuskak kellene megtennie, azt eddig egyedül a katholicismus teszi meg; egyedül a katholicismus állja meg a versenyt úgy a tudomány mint a művészet terén, miután a mi püspökeink, akik egész nap az aprólékos kicsinyes irodai munkákban, oktatásban, másolásban, levélbo-

rítékczimézésekben kifáradva, törődött testtel feküsznek le, sem kedvet, sem erőt nem érezhetnek magukban arra, hogy a nagy eszmékhez, az egyházpolitikai kérdésekhez hozzá szóljanak. Sok idő fog még eltelni addig, míg a mi püspökeinket is ott fogjuk latni, a hol a nagy eszmék harcza folyik s még több idő kell ahhoz, hogy ezen harcban a mi püspökeink is döntő befolyást nyerjenek. Kifejti a zsinat előtt, hogy a hierarchiától nincs mit félni; mert egyetemes papság vagyunk ugyan, mégis csak a lelkész urak keresztelhetnek, eskethetnek, temethetnek stb. s még sem származott ebből a mai napig baj; primus inter pares ugyan az az esperes, az a püspök: de mégis csak primus, mégis csak több, mint lelkésztársai, mégis felette áll tényleg a többinek s rendelkezik velök sok esetben s még sem lett ebből a mai napig semmi baj. Figyelmezteti a zsinatot, hogy ne dobálódzék holmi régi elkopott phrasisokkal, a miuók a papismus, hierarchia, primus inter pares stb., a melyeket könnyelműrn elröpíteni nem nehéz, de mindenütt alkalmazni nem lehet, s a melyeket a zsinat tagjai erőszakosan ott is alkalmazni akarnak, a hol ezen alkalmazásnak helye nincs nem is lehet.

Zsilinszky Mihálynak ezen mély behatásról és a kor követelményei iránt való érzékről tanuskodó beszéde után, a melyet a szónok, egyháza iránt való igaz szeretete és meleg ragaszkodása által lelkesítve mondott el, és mely zajos helyeslések és lelkes éljenzések által fogadtattott, Podmaniczky Géza báró Zelenka indítványa ellen szólott, Baltik Frigyes ellenben pártolta azt.

Radó Kálmán melegen pártolja Zelenka indítványát, miután azt látja, hogy sokan félreértésből ellenzik, azt hívén, hogy a § kihagyása által törölve lesz azon kötelezettség, a mely szerint a püspöknek rendes lelkésznek is kell lennie, holott a Zelenka indítványa is kimondja ezen kötelezettséget, a következő módosítványt adja be: Maradjon meg a 147. §, de tétessék utána: „melléje másodlelkész és irodavezető alkalmaztassék.“

Zelenka Pál kijelenti, hogy miután Radó K. indítványa teljesen azonos az övével, és csak a szórend más benne, ő visszavonja indítványát és Radó Kálmán indítványához csatlakozik.

Kund Samu előadó a szöveg fentartásához ragaszkodik és határozottan ellene mond úgy a Zelenka mint Radó K. indítványának, a minek következtében olyan zaj és eláll kiáltás keletkezett, hogy Kund S. az előadó szék elhagyásával fenyegetődzött azon esetre, ha ki nem hallgatják.

Az előadó beszéde után szavazásra bocsáttatván a kérdés Radó Kálmán indítványa nagy többséggel elfogadhattott és így ezen 147. a következőkép fog hangzani:

„A püspöknek egyházkerületében rendes lelkési hivatalt kell elfoglalnia, melléje azonban másodlelkész és irodavezető alkalmaztassék.“

Tárgyaltattott és elfogadtattott vita nélkül változatlanul a 148. §., a mely így hangzik:

148. §. A megválasztott püspököt, illetve egyházkerületi felügyelőt az egyházkerületi közgyűlés feleltesíti és hivatalába ünnepélyesen beiktatja. A választásról ugyanazon egyházkerületi közgyűlésből a kormány, az egyetemes felügyelő és a testvér egyházkerületek értesítettek.

Tárgyaltatott a 149. és 150. §§., a mint következik:

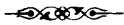
2. *Egyházkerületi jegyző, pénztárnok, számvevő és levéltárnok.*

149. §. Az egyházkerület rendes tisztviselői közé tartoznak az egyházkerületi felügyelőn és püspökön kívül még az egyházkerületi jegyzők, pénztárnokok, számvevő és levéltárnok, a kik, és pedig a jegyzők egyenlő számmal a lelkészek és világiak közül, az egyházkerületi közgyűlés által 6 évi időtartamra választatnak, jogaik és kötelességeik szabályrendeletileg állapíttatván meg.

3. *Rendkívüli tisztviselők.*

150. §. Az egyházkerületeknek szabadságukban áll a jelen törvényben elősorolt rendes tisztviselőknél kívül, szabályrendelet által meghatározandó hatáskörrel más tisztviselőket is alkalmazni.

Elfogadtatott azon módosítással, hogy a 149. §-ba beszurandó a „jegyzők“ szó után az „ügyész.“

VEGYESEK.

— Király Ő Felsege a turcsoki (Gömör megye) ág. hitv. ev. leányegyházak iskolaépítési céljaira 200 forintot adományozott.

— Kytice Komenského. Szem előtt tartva Comenius azon mondását, hogy könyvek oktatásra és nevelésre valók és ha könyvek nem volnának, durvák és tudatlanok vagyunk, ezen nagy paedagogus születésének 300-ados évfordulója alkalmából a cseh és morva tanítók egylete a népek, különösen gyermekekkel megáldott szülőknek jó olvasmányt kívánt adni. Kytice Komenského, azaz Comenius-virágfűzérnek címezte el a Musil-Daňkowszky E. szerkesztőségével megjelent és költeményeket, elbeszéléseket és leírásokat tartalmazó füzetet. Az olvasmányok nagyobb részben Comenius és korára vonatkoznak, tanulságosan és melegséggel vannak írva, egy-kettő más tartalmú is, és és megírták azokat jelenben élő elismert nevű írók (többségben vannak evangélikusok). A tartalmat három kép díszíti, a kiállítás csinos, miért is a füzetet tót ajkú olvasóinknak melegen ajánljuk. Kapható Vonka Fr. könyvkiadónál Turnau-ban Csehországban, ára 80 kr.

— Előfizetésre felhívás. Gyíki K. mezőtúri könyvkiadó és nyomdatulajdonos „Jean Paul Levánája“ czimen dr. Masznyik Endre ismert írónk egy terjedelmesebb neveléstörténeti tanulmányt adott ki, melynek tartalma: Bevezetés. I. Jean Paul élete; II. A Levana alapelvei; III. Gyöngyök a Levánából. A mű mintegy 10 ivnyi terjedelemben, 8-ad rétt alakban, finom chamois papíron június hó elején jelenik meg. Előfizetési ára bérmentesen küldéssel: fűzve 90 kr., angol vászon kötésben fekete nyomással 1 frt 20 kr., aranyozott diszkötésben, aranyvágással 1 frt 50 kr. Az előfizetési pénzeket s illetőleg megrendeléseket egyenesen „Gyíki K. könyvnyomdatulajdonos urhoz Mező-Túron,“ kell címezni. Gyűjtőknek minden 10 példány után egy tiszteletpéldány jár.

— Az Athenaeum Kézi Lexikona. A tudományok enciklopédiája különös tekintettel Magyarországra. Szerkeszti Dr. Acsády Ignác. Budapest 1892. Tizenötödik füzet. A derék vállalat új füzeté befejezi a G. és Gy. betűt s megkezdí a H. betűt s anyaga a Gladiolustól—Hajnöczig terjed. E füzetéről is csak a legteljesebb elismerés kell megemlékeznünk. Oriási anyagot népszerűen, a tudomány legújabb eredményeinek felhasználásával közöl s a cikkek nemcsak alaposan, hanem népszerűen vannak írva. A füzetet két melléklet díszíti, egyik, a jeles Erdemjelek 24 színes képet a másik Franciaország térképét adja. Megjelenik negyven kétheti, három ives füzetben s 1893. áprilisban be lesz fejezve. Egy füzet ára 30 kr. A legcélsezerűbb 10—10 füzetre 3 frtjával előfizetni, s a pénz az Athenaeum kiadóhivatalához Budapestre küldendő. De megrendelhető minden könyvkereskedésben is.

— Hibaigazítás. Lapunk multkori számában a 168-ik lap második hasábjának első kikezdésében „Két évvel“ helyett „Két héttel“ olvasandó.

PÁLYÁZATOK.

A lalityi ág. hitv. ev. tót ajkú egyházközség második tanítót keres.

A megválasztott kötelessége lesz: három osztályt rendes oktatásban részesíteni, az ismétlő iskolásokat tanítani s a kántori teendőkben az első tanító akadályoztatása esetén segédkezni.

Jövedelme lesz: 300, azaz háromszáz oszt. ért. forint készpénzben előleges havi részletekben az egyház pénztárából; természetben lakás s fűtő anyag és egy 5—600 öl kertnek élvezete.

Jelentkezések f. é. június hó végéig alólírotthoz intézendők. — Lality, (Bács m.) 1892 május 6.

Tessényi Károly, ev. lelkész.

Három tanár kerestetik.

A felsőlövői á. h. ev. tanintézetekben, melyeknek középiskolái felsőbb hatósági intézkedés folytán az 1892 3 tanévtől kezdve hatosztályú gymnásiumból és attól az oktatásban egészen különválasztott négyosztályú realiskolából állnak, három tanerő alkalmazandó: 1. egy a magyar nyelv, 2. egy a földrajz és természetrajz és 3. egy a mértan, mértani és szabadkézi rajz előadására. A megválasztott tanerők kötelesek a fenálló szabályokhoz alkalmazkodni, nevezetesen a tanintézetekkel kapcsolatos finevelőintézetben is szabályszerint felváltva felügyeletet vinni: Okleveles tanárok előnyben részesülnek, de tanárjelöltek is jelentkezhetnek. Pályázóktól a tanítási nyelv (magyar és német) teljes ismerete kívántatik; csak protestánsok választhatók; az alkalmazás eleintén ideiglenes. A fizetés következő: 600 frt készpénzben; szabad lakás; vagy ha a bizottság ilyennel nem rendelkezik, 100 frt lakbér-átalány; továbbá 50 frt fa illetmény. Mellékjövedelem valószínű. Az alkalmazottak, ha majd véglegesíttetnek, kötelesek a kerületi és esperességi gyámoda tagjaivá lenni. A folyamodványok legkésőbb f. é. június 15-ig az iskolai bizottságra címezve alólírott igazgatósághoz küldendők be.

Felsőlövő, 1892. május 1.

Az iskolai bizottság nevében:

Höllig Károly, i. igazgató.

Az osztrólukai evang. anyae gyházhöz tartozó Dobó leányegyház kántortanítót keres. Kötelességek: az összes tankötelesek oktatása, s a kántori teendők végzése. Javaldalom: készpénzben és terményekben 360—380 frt. Pályázni kívánók az alólírottnál jelentkezzenek.

Osztróluka, 1892. május 2.

Hurtay György, ev. pap.